

В'ячеслав ГНАТЮК,
кандидат філологічних наук, м. Львів

Здавалося б, дріб'язковий казус — відсутність російськомовного меню в Макдональдзі — викликав гостру реакцію деяких наших російськомовних співгромадян, що в цьому факті вгледіли “дискримінацію” усієї своєї спільноти й порушення її прав. Дійшло до погроз бойкоту мережі і навіть застосування зброї, якщо російськомовних в Україні й далі будуть “принижувати”.

Від таких серйозних закидів не варто легковажно відмахуватися, як це роблять деякі коментатори й блогери — виголошені звинувачення заторкують глибокі засади міжетнічних взаємин в українському суспільстві і тому потребують ґрунтовного розгляду й розставлення крапок над “і”, — що я й спробую зробити в цьому шкіді.

Для аналізу я вибрав кілька відгуків на випадок у Макдональдзі — пост у Фейсбуці журналістки телеканалу “112 Україна” Катерини Жарких, статтю шеф-редактора порталу “Хвиля” Юрія Романенка та його ж інтерв'ю з Русланом Бізяєвим.

Чому саме ці матеріяли впали мені в око?

Передусім тому, що вони належать фаховим журналістам відомих видань, які апіорі повинні бути здатними розумітися на суспільних процесах і давати їм більш-менш адекватну оцінку. По-друге, ці публікації добре доповнюють одна одну й дозволяють відтворити досить строкату картину настроїв і думок, що циркулюють у деяких сегментах нашого суспільства...

І що ж я побачив у цих матеріялах?

Абсолютне нерозуміння тенденцій світового суспільного розвитку, головних трендів української ситуації, національний егоїзм, імперська пиха щодо тубільців, ірраціональність, алогізм, якісь просто дитячі страхи і... заклики до зброї!!!

А тепер усе — від нитки до голки. Почну з посту К. Жарких, названого автором “Мова і мови”. Текст допису якийсь розхристанний, написаний на екстремальних емоціях; авторка постійно перескакує з теми на тему, узагальнювальні сентенції перериває мало-значущими деталями, просто вивалює на читача все, що в неї накупіло — уривчасті й кострубаті. А, як кажуть в Україні, чим горшок накупіть, тим і смердить.

Тож спробуємо розібратися в тій каші, що її вихлюпнула в своєму пості К. Жарких.

Журналістка говорить про мовну ситуацію в нашій державі не як інтелектуал-аналітик, а на рівні вкрай обмеженого, переполошеного російськомовного обивателя-імперця, звиклого до монопольного панування своєї мови в Україні, що раптом зауважив, як на давно захоплений ним міський мовний простір — у магазини, в ресторани, кіно — вдирається зухвала й нахабна українська мова. Для

Знову про мову?

Чому деяким російськомовним громадянам України образливо належати до національної меншини, і як їм позбутися цього комплексу?

К. Жарких, корінної, як вона каже, киянки, що виховувалася в російськомовній родині у майже всуціль російськомовній столиці, така “агресивність” української мови є обурливою й нестерпною. Хоч авторка нібито й не проти мови автохтонів, яка, на її думку, є красивою й емоційною, але розширення вжитку “мови” у сфері обслуговування чомусь журналістку дуже дратує, і факт такого розширення — разом із квотами на ТВ, заборонаю на заведення книг із Росії (“про кишківник”) — вона сприймає як дискримінацію.

Найбільший її страх — що російськомовних в Україні зроблять “нацменшиною”, і це для неї є абсолютно неприйнятним! Авторка вважає маячнею, коли мешканців України змушують (не відомо хто і в яких ситуаціях!) говорити українською.

Зразу хочу заспокоїти К. Жарких, що ніхто й ніколи не буде змушувати російськомовних говорити українською, але, згідно з чиним законодавством, вони, як і всі інші громадяни України, зобов'язані використовувати державну мову при виконанні службових обов'язків — наприклад, працюючи суддею чи касиром у супермаркеті. Це — загальносвітова практика національних держав, у т.ч. й Росії, де представники всіх нацменшин — українці, узбеки, грузини зобов'язані знати росій-

ську, як у Німеччині — німецьку, а в Польщі — польську, інакше вони там не зможуть працювати й загалом спілкуватися. Прикро, що доводиться розтлумачувати журналістові такі елементарні речі.

І ще одне роз'яснення для працівниці пера — стосовно нацменшини. До неї належать в Україні лише ті російськомовні, які ідентифікують себе як росіяни, а російськомовні з українським корінням, що вважають себе українцями, належать до титульної етнонації — української.

Дісталось в гнівному пості й попередній владі, й особисто Зеленському, що ішов на пост як “російськомовний президент”, проте не захищає “велетенську” частину країни (мається на увазі, очевидно, російськомовних).

К. Жарких вважає, що між україно- і російськомовними в Україні панує ненависть, влада сварить людей одне з одним, нацьковує їх одне на одного, з метою позбавлення російськомовних їхніх прав (хоча вони, як і всі, платять податки) і в кінцевому результаті хоче примусити їх виїхати з країни, бо тут вони можуть загинути від кулаків російськомовних “патріотів”, які ще й матюкаються по-російському).

Закінчення на стор. 4

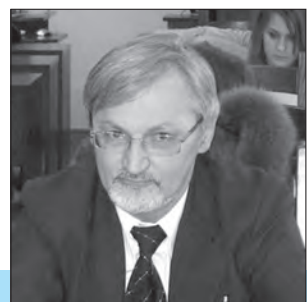
СЬОГОДНІ З ВАМИ

МАРИНА ГРИМИЧ

5

ТАРАС МАРУСИК

6

МАРІЯ МАТІОС

8-9

ЛЮДМИЛА ЗІНЕВИЧ

11

АНАТОЛІЙ ПАШИНІН

14-15

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видан-

ня — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Чайковський О. В. від Бурштинського МО ВУТ “Просвіта” — 2000 грн.;
2. Біленко Володимир Васильович — 200 грн.;
3. Григор'єва Любов Михайлівна — 300 грн.;
4. Тимошик Микола Степанович, м. Київ — 1000 грн.;
5. Горинь Богдан Миколайович, м. Київ — 5000 грн.;
6. Мовчан Павло Михайлович, м. Київ — 20000 грн.;
7. Голота Любов Василівна, м. Київ — 5000 грн.;
8. Скринник Ольга Пантеліївна, м. Київ — 250 грн.

«Закон про п'ять колосків» — совєцький злочин проти нації

Віктор ЮЩЕНКО,
третій президент України

7 серпня, рівно 88 років тому, з легкої руки Йосипа Джугашвілі “Сталіна” був підписаний кривавий, жорстокий, репресивний закон, який не мав прецедентів у світовій історії, котрий і став першим кроком до Голодомору в Україні.

Його назвали в народі “Закон про 5 колосків” через те, що навіть за один колосок, взятий з поля, покаранням міг бути смертельний вирок як для дорослого, так і для дитини.

Офіційна ж назва документа — закон “Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації за зміцнення суспільної (соціалістичної) власності”. Його було ухвалено спільною постановою Центрального виконавчого комітету і Радою народних комісарів СРСР, а саме авторство документа розробив особисто Йосип Сталін.

Зокрема, цим законом передбачалося покарання за розкрадання колгоспного і кооперативного майна у вигляді розстрілу з конфіскацією всього майна. За пом'якшувальних обставин цей вирок міг бути змінений на позбавлення свободи строком не менш ніж 10 років із конфіскацією всього майна. Амністію у таких випадках було виключено.

Для порівняння: за тодішнім законодавством навіть навмисне убивство каралося ув'язненням до 10 років, а за крадіжку чужого майна присуджували три місяці примусових робіт.

Окрім закону, була також таємна інструкція від 13 вересня 1932 року про порядок застосування положень нормативно-правового акту.

Аналіз 20 тисяч справ показує, що серед засуджених було 83% колгоспників та селян-односібників і лише 15% — “кулацько-заможних елементів”. Отже, цей закон було спрямовано проти селян, котрі, рятуючи дітей від голодної смерті, змушені були нести додому з поля кілограм чи два зерна, ними ж вирощеного.

На літо 1933 року за цим законом було засуджено 150 тис. осіб. Зокрема, карали дітей, які намагалися знайти хоч якусь їжу.

Населення опинилося у замкненому колі: з одного боку діяли плани хлібоздачі, які часто були нереальними і прирікали селян на голодну смерть, з іншого — будь-які спроби врятуватися від неї блокувалися конфіскацією

всього їстівного (за невиконання хлібоздачі) та вказаним законом.

Цей закон діяв до 1947 року, але пік його застосування припав саме на 1932-1933 роки, роки Голодомору в Україні.

За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень, демографічні втрати України внаслідок Голодомору в 1932-1933 роках становлять близько 8 млн. осіб, у тому числі 3,9 млн. — втрачені, пов'язані з надсмертністю, а ще 600 тис. — із дефіцитом народження.

При цьому у ті роки СРСР продовжував експортувати зерно за кордон (у 1932-му — 1,73 млн. тонн, у 1933-му — 1,68 млн. тонн; протягом наступних років більший показник було досягнуто лише в 1938-му). Цього цілком би вистачило, аби нагодувати всіх голодних.

Для Кремля “Закон про п'ять колосків” став важливим інструментом забезпечення успіху хлібозаготівельної кампанії, а для України — Сталін 7 серпня 1932 фактично підписав смертний вирок мільйонам українських селян...

Про страшні злочини совєцького режиму проти української нації повинен знати кожен, хто не розуміє, навіщо Україні закони про декомунізацію.

Голодомор підкріплювався різноманітними засобами, які всі разом вкарбовували у свідомість українського етносу факт його цілковитої залежності, його повної несамостійності у сенсі державному, соціальному, буттєвому. Так само несамостійною з тих часів мала почуватися і особистість: до сходу мусила українська людина дякувати за те, що її просто не вбили.

А найкраще — вона мала стати такою, якою і була потрібна у новій версії “єдиного радянського народу”.

Звідси і походить новітній “хохол” — національна, культурна і соціальна потвора, яка згодна продати і свою країну, і рідну землю. Звідси походить цей блазень перед нібито могутнішими сусідами, обставинами чи культурами.

Проти нього, проти цього нікчемного “хохла”, у серці повинен стояти опір у кожного з нас.

Опір повинен бути в серці проти будь-якого вияву неповаги до нашої держави, її історії, проти будь-якої загрози для нашої великої і спільної свободи. Це повинен бути той опір, який українці чинили навіть у приречених обставинах Голодомору 1932-1933 років.

Слова про Голодомор, про відповідальність, про внутрішній опір, свободу, про націю — важкі. Важка їхня дорога.

Я прошу в Господа прощення і порятунку для кожної нашої душі. Я прошу життя і благословення для нас і нашої великої, вільної і могутньої дороги.

Слава нашому народові.

Вічна пам'ять жертвам червоного терору.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК,
голова МГО “Соловецьке братство”

“Ми маємо пам'ятати їхні імена, аби зберегти Україну! Тисячі і тисячі наших співвітчизників були страчені Сталіним, комуністичним режимом тільки за те, що вони були українцями. Як казав патріарх Мстислав, якщо б Дніпро висох, то його знову б наповнили слюзи і кров закатованих українців. Скільки тієї крові пролито, страшно подумати! Ми мешкаємо в мирному Києві, де ніщо не нагадує, що на Сході, на Донбасі іде страшна кровопролитна війна — війна за Україну, яку розв'язав новий Сталін — Путін!”
Владика Володимир (Черпак) ПЦУ

5 серпня, в день коли у 1937 року за Постановою ЦК ВКП(б) “Про антирадянські елементи” та наказом НКВД № 00447 розпочали масові “чистки” суспільства — Великий терор, відбулися меморіальні заходи у Києві та в карельському урочищі Сандармох, де було розстріляно Соловецький етап — 1111 в'язнів Соловецького табору. Біля пам'ятного Хреста поблизу Міжнародного центру культури (колись сумнозвісного Жовтневого палацу, де після більшовицького перевороту 1917 року розташовувалися репресивні органи — ЧК, ГПУ, НКВД, а в роки Великого терору відбувалися масові розстріли “ворогів народу”) зібралися радянські політв'язні, члени МГО “Соловецьке братство”, Київського товариства політв'язнів та жертв репресій, історики, активісти ВУТ “Просвіта”, Української партії, ОУН(д), УПА. Молебень за усіма загиблими в сталінських катівнях, на Майданах країни та на російсько-українській війні відслужив Владика Володимир (Черпак) — настоятель Покровського храму Помісної Церкви України. Багаторічний політв'язень радянських таборів Василь Овсієнко зачитав для присутніх імена страчених у Сандармосі, а голова МГО “Соловецьке братство” Георгій Лук'янчук оприлюднив звернення до громади, яка цього дня зібралась на місці розстріляних та таємно похованих в Сандармосі, наголосивши при цьому що Міжнародне громадське об'єднання “Соловецьке Братство” цілком розділяє заяву міністра закордонних справ України і віце-прем'єра міністра України з питань єв-

«Пам'ятати імена загиблих аби зберегти Україну!»

ропейської і євроатлантичної інтеграції Дмитро Кулеби щодо вироку російському історичному досліднику Сандармоху Юрію Дмитрієву, судилище над яким — це війна з правдою про історію України у складі СРСР. Як сказав міністр, три з половиною роки російська держава воювала із 64-річним істориком Юрієм Дмитрієвим. “Це була б війна суто з правдою російської історії, але Юрій Дмитрієв досліджував сталінський Великий терор і відкрив світові страшну таємницю Сандармоху — урочища, в якому за наказом Сталіна протягом лише одного тижня восени 1937 року знищили тисячі політв'язнів. Серед них були сотні українців. Там скоїли наших найкращих, українське Розстріляне відродження: Валер'яна Підмогильного, Миколу Куліша, Леся Курбаса, Антіна Крушельницького, Миколу Зерова, Валер'яна Поліщука, Мирослава Ірчана, Григорія Епіка та інших. Тому цей вирок безпосередньо стосується і нас — це війна з правдою про історію України у складі СРСР! Юрій Дмитрієв є жертвою прагнення російської держави зачистити історичну пам'ять і тих, хто її береже. Результат буде протилежним. Ще більше людей захочуть довідатися правду. І не лише про Дмитрієва, а й про те, що він знайшов у землі та в архівах”. В цей трагічний день біля Козацького Хреста у Сандармосі в Карелії зібралися українці, що приїхали з Петрозаводська, Санкт-Петербурга, Москви... Багаторічна голова Товариства української культури в Карелії Лариса Скрипникова повідомила: “Нас (українців) було небагато, але ми точно знали, що помислами з нами були десятки наших друзів — і це нас надихало. Доїхали до Медвежого кладовища, де відвідали Сергія Колтиріна — директора Медвежого музею історії будівництва Білмор-каналу, поклали квіти біля могилок, згадали Сергія Івановича, помолилися за упокій душі мученика вже путінського режиму. Далі під'їхали до Сандармоху — приємною несподіванкою було те, що людей було досить багато. Поклали вінок до Соловецького каменю та зачитали імена страчених мучеників, серед них були імена українців та осіб бага-

тьох інших національностей... Згодом перейшли до нашого Козацького Хреста, поклали квіти, вінок своїм милим землякам, поставили горщик чорнобривців, запалили свічки. Прочитали поминальну молитву і поіменно згадали усіх страчених українців в урочищі Сандармох та зачитали листи співчуття, надіслані з України та інших місць до цієї трагічної дати...”

А активіст української громади з Петрозаводська Андрій Литвин, який біля Козацького Хреста “Убієнним синам України” розгорнув синьо-жовтий прапор, додав: “В Сандармосі зустрілися з Іриною Фліге, Світлою Кульчицькою та іншими друзями з петербурзького “Меморіалу”. З Олександром Шершневим поставили вінок зі стрічкою “Жертвам державного терору. Українці Росії” до гранітної брили, на якій залишився слід від бронзового барельєфа “Розстріл з ангелом-хранителем” і зберігся запропонований (політв'язнем путінського режиму!) Юрієм Дмитрієвим напис “Люди! Не вбивайте один одного”. Великий кошук з квітами та стрічкою “Жертвам державного терору. Громада українців Росії” поставили біля гранітного Козацького Хреста, а менший — біля дубового Хреста, який холодною осінню 1997 року привезла перша українська делегація. Запалили лампадки біля обох українських хрестів та під зливою біля розстрілених ям зачитали витяги зі звернень на підтримку Юрія Дмитрієва і пам'яті жертв Сандармоху від українців Естонії (Віра Коник), Білорусі (Валентина Логвин), Казахстану (Михайло Парипса) і, звичайно, “Соловецького братства” з України (Георгій Лук'янчук, Світлана Чорна)...

Без переосмислення подій минулого як фактора, що визначає сьогодення життя, неможливо нічого в ній виправити. А для виправлення потрібно зрозуміти: більшовицька система, що привела народи СРСР до найбільшої трагедії в їхній багатовіковій історії, нікуди не поділась. Ця жахлива система — в оновленому, гибридном, поки що трохи пом'якшеному вигляді — є сьогоденною реальністю в путінській Росії, лукашенківській Білорусі, авторитарних режимах середньої Азії....

Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
сайт Global Village

Опозиція закликає до вуличних протестів. Якого кольору буде білоруська революція?

Офіційні підсумки президентської кампанії в Білорусі назвали її переможцем чинного Александра Лукашенка — 80% голосів. Екзит-поли та незалежні спостерігачі, нато-мість, говорять про впевнену перемогу опозиційної кандидатки Світлани Тихановської, дружини ув'язненого режимом блогера.

Що відбувається в країні зараз? Слово — білоруським (та одному українському) користувачам Фейсбука:

Naviny.by — Белорусские новости (сайт який, до речі, сьогодні було заблоковано — ред.): “Десятки тысяч белорусів вийшли на вулиці своїх міст, щоб захистити голоси за Білорусь без Лукашенка. Держава кинула ОМОН, СОБР, внутрішні війська проти беззбройних людей, використовувала вододіючі гранати, гумові кулі та кийки проти беззбройних людей. Багато хто постраждав, деякі поранення були важкими.

Ті, хто наказує розстрілювати своїх громадян, не можуть бути владою. Їхнє місце — у в'язниці.

Білоруси вже зробили свій вибір — Лукашенко програв”

Настоящая Беларусь: “Небачені раніше фальсифікації, недопущення людей на виборчі дільниці, брехня Єрмошиної (голови ЦВК — ред.) про 80% перемоги Лукашенка.

Все це логічно вилилося в мирні протести, які стали зовсім немирними через брутальні напади силовиків як на протестуючих, так і звичайних перехожих. По всій країні. І це закінчилося реальною кров'ю, реанімацією та, можливо, навіть вбивствами протестуючих. При цьому багато комісій порохували голоси чесно — Тихановська виграла з серйозною перевагою.

Та режим просто ігнорує ці факти. Йому наплювати на правду. Йому наплювати на наші життя і здоров'я. Йому наплювати на все, крім власного виживання і збагачення.

Завтра Єрмошина оголосить протестуючих “нечисленними відморозками”. Нас — пропаланими чи то Росією, чи то Заходом провокаторами. А Лукашенка — переможцем президентських перегонів. І спробує приректи Білорусь на чергові п'ять років принизливого рабства.

Якщо ви не згодні з цим — приєднуйтеся до Загальнонаціонального страйку і продовжуйте виходити на вулиці, відстоюючи своє право бути Нацією, а не “народиком”. Нас багато. За нами правда. Надія є!

Ienka Light: “Люди будують барикади з сміттєвих баків у центрі Мінська. Розпочалася справжня громадянська війна. Такого рівня протестів за всю історію існування країни не було. Стало очевидним, що псевдо-вибори стали тим спусковим механізмом, який дав народу право на повстання!

А ось виїзні опитування за кордоном — остаточні підсумки. Більшість білорусів з-за кордону віддали голоси Світлані Тихановській — майже 86 %. Ми відзначили справедливий підрахунок на деяких виборчих дільницях, включаючи Гаагу, Прагу, Рим, Варшаву, Ригу, Стокгольм, Берлін та Тбілісі”.

Перемога Лукашенка — початок кінця диктатури

Alexander Husak: “Ми з Людмилою Павлюк були останніми, хто сьогодні проголосував у Білоруськом посольстві в Нідерландах. Після нас двері зачинилися, а охоронець скинув маску і сказав “ну все, закінчилося”. Близько 80 осіб не проголосували, і це тільки ті, хто не розійшлися. Але 404 людини змогли проголосувати.

Дільниця 98, Гаага, офіційні підсумки: Тихановська — 92%.

Велике спасибі нашим спостерігачам, волонтерам, усім хто організував екзит-поли, всім, хто працювали з медіа, роздавали людям воду, всім, хто прийшли і стояли до останнього!

Дякую співробітникам посольства, які рахували голоси чесно і відкрито! Ми цього не забудемо

Живе Білорусь! Ми перемогли!”

дозволяє сконцентрувати сили ОМОНу. А головне, саме в такому вигляді очевидна відсутність “бойовиків”, “диверсійних груп” та іншої озвученої владою “нечисті”. Цілком зрозуміло, що не спровоковані жертви — 100% на совісті режиму. Це — найкоротший варіант делегітимізації влади її ж власними руками.

Я за інерцією вжив слово “протест”. Це помилка. Спочатку протесту не було. Люди виходили на вулиці — до виборчків, дізнатися результати, просто об'єднатися, розділити емоції. Це було насправді, а не декларативно, було мирно й оптимістично. Протестом це стало, коли їм назустріч вийшов ОМОН з гумовими кулями і світлошумовими гранатами.

І так, ОМОН не настільки сильний — подивіться на малі міста, де міліція практично братається з мітингувальниками, а де і пішла у відступ! Жертви Мінська швидше деморалізують міліцію в провінції. Це не те, під чим вони підписувалися. Надто на тлі того, що, як з'ясувалось, можна без найменших втрат для громадського порядку. Думаю, що серед ОМОН, МВС, міліції зараз багато серйозних роздумів, розмов і прийняття рішень. Машина фальсифікацій таки зламалася, це вже очевидно. Стикувати нестиковки екзит-полів, голосувань на сусідніх ділянках з протилежними результатами буде дуже складно. Ігнорувати сотні протоколів, які віддали перемогу Тихановській, неможливо. Фальсифікація вилазить назовні для всіх, з повною очевидністю. Це не вибори минулих років, на яких Лукашенко легітимно перемагав і без фальсифікацій і підтасувань, це — нова реальність, і її вже, як те шило, в мішку не сховаєш.

Людей розлютили, здається, серйозно. Оголошення результату тільки долиють олії у вогонь. Ніщо ще не закінчено!

І головне: Лукашенка не видно і не чути. Йому нема чого сказати. Все відбувається дуже спонтанно, швидко, непередбачувано. Картинка пішла раніше, ніж її встигли усвідомити і прокоментувати. Тепер, що б він не сказав і не зробив — буде працювати проти нього”.

Oleksiy Sinchenko, Україна: “Під час обох Майданів моє око тішило біло-червоно-білі прапори. У 2004-му ми з друзями познайомилися із білорусом Серьохою — високий, астенічний, він курсував Майданом, мов крейсер. Його прапор майорів на високому держалні. Він був щасливий і упивався свободою.

Саме від нього я тоді почув, що в його рідній Білорусі за носіння прапора він отримав би 15 днів і що в тамтешніх спецпризначенців кийки в кілька разів більші, ніж в українських.

Під час другого Майдану пролилася білоруська кров...

Вони були з нами поряд у найскладніші моменти.

Вони в Україні боролись за власну країну. Вони хотіли бути собою.

Їхнє прагнення до свободи — дуже важкий чинник неповернення імперії.

Хай їм щастить.
Жыве Беларусь!!!”

Абсолютне безстидство

Події в Білорусі 9 і в ніч на 10 серпня сколихнули світ — безсенсове насилля білоруських силовиків щодо білоруського народу, обуреного безсоромним примальовуванням собі перемоги у виборах президента жалюгідним старим диктатором, — викликає огиду і обурення. Але українці мають і свої причини для сорому і занепокоєння щодо Мінська — пов'язані саме з українськими подіями і процесами, які для України важливі не менш, ніж вибори для Білорусі — бо саме у Мінську вже декілька років проходять перемовини-консультації з Росією щодо вирішення проблем окупованого нею Донбасу (хоч вона і “не визнає” окупації так само безсоромно, як Лукашенко свого програву).

Що ж сталося в момент, коли український президент Володимир Зеленський вирішив замінити Леоніда Кучму на Леоніда Кравчука на чолі українських перемовників у контактній групі? Ось вельми доречна репліка кандидата юридичних наук, координатора ініціативи “Геть від Москви” Андрія Смоляка:

“До чого готуватися Україні, або Чому пішов Кучма?!”

Не важко здогадатися, що “відхід” Кучми з Мінська не є бажанням просто відійти від справ. Ще рік тому, коли Кучма майже феєрично повернувся до участі в контактній групі, означало, що Україна буде рухатися шляхом Мінських угод, так, саме тих “мінських угод”, які так нещадно критикував Зеленський, йдучи до влади, саме тих угод, на які так кидалися “експерти” з пулу Коломойського. Проте, на перший час влада Зеленського зрозуміла, що нічого нового придумати не зможе, бо відверто на це не здатна. Ба більше, навіть “Мінські домовленості” владі не вдавалося використати на користь України.

І ось 28 липня Кучма йде з посади. Йде не просто, тому що “захотілося”. Йде, бо скоріш відверто не хоче брати участь у тому треші, який відбувається в рамках “перемовин”. Хитрий політик, що не раз змінював сторону, добре знає — краще піти вчасно, ніж остаточно залямуватися.

Зрештою, це поганий симптом для країни. Якщо навіть такі люди, як другий президент, йдуть з “Мінська”, отже, ймовірно, влада готує повну капітуляцію, або щось близьке до цього.

Ми вже знаємо про “проста перестать стрелять”, знаємо про заборону розвідувальної діяльності, знаємо, що наших воїнів кидають просто чекати смерті 4 дні, як сталося із загиблим Журавлем.

Влада дуже хоче далі заглядати в очі Путіну, вибачатись перед Кадировим, а головне — реалізовувати так звану політику “умиротворення агресора”. Так вже робила Європа з Гітлером, і ми добре знаємо, чим це закінчилось.

Зрештою, такі новини є дуже і дуже поганим симптомом. Готується велика ганьба для країни і велика задача національних інтересів. Нею пахне в повітрі, її можна побачити неозброєним оком — і почалося це далеко не сьогодні, а ще навесні 2019 року.”

І далі, щодо появи Л. Кравчука, Андрій Смоляк стривожено розмірковує:

“Кравчук пропонує “компроміси” по Донбасу:

1. “Особливу систему управління” в цих регіонах.

2. Закон про вільну економічну зону в цих районах.

Що таке “особлива система управління” здогадатися не важко. Це той самий “особливий статус” або де-факто федералізація країни. Чому в унітарній державі можуть бути інші системи управління? І головне, управління ким? Кремлем чи бойовиками?

“Вільна економічна зона” — це для кого? Для ДНР/ЛНР?

Видно, що цього не захотів підписувати Кучма і що з задоволенням підпише Кравчук. І перший, і другий пункт будуть задачею України по повній програмі”.

Підготувала **Ольга ЖМУДОВСЬКА**

Закінчення. Початок на стор. 1

Що тут скажеш? Зі здоровим глуздом журналістка явно не дружить.

К. Жарких має й “рецепт” для україномовних: підвишуйте свою культуру, пишть казки й вірші, створюйте пісні — але не влаштовуйте ніякого дискомфорту російськомовним киянам своїми нікому не потрібними написами “на мові” в магазинах, кіно й ресторанах.

От тобі й журналістка всеукраїнського телеканалу! От тобі й глибина думки, об’єктивний аналіз ситуації! Не допис, а суцільний вінегрет, якийсь хаотичний потік свідомості переляканого й озлобленого на весь світ обивателя, що не здатний на логічне осмислення фактів і якому вихід зі звичної зони комфорту, зміна статусу з представника привілейованої верстви суспільства на представника нацменшини уявляється кінцем світу.

Проте, з цього словесного місива проступають досить чіткі месиджі україномовним: не потикайтеся до наших російськомовних міст, не дошкуляйте нам своєю мовою в сфері обслуговування, пишть свої вірші й казки десь там по селах...

А якщо ви — о жаж!— надумаєте перевести нас у статус нацменшини, то Донбас уже ніколи не повернеться (із втратою Криму К. Жарких уже, очевидно, змирився) і країна розпадеться.

Думки й почування К. Жарких, описані вище, — це типова картина *постімперського синдрому* — психічного стану панівного в “союзних республіках” колишнього СРСР російськомовного й російськокультурного совка, який після розпаду “імперії зла” опинився перед загрозою втрати свого привілейованого суспільного становища і переходу до стану нацменшини в нових національних державах, що утворилися на руїнах “країни советів”.

Совкові неприйнятна й нестерпна ситуація, коли він змушений виявляти повагу до тубільців, яких звик зневажати, — і що найстрашніше — вчити їхню мову як державну та ще й користуватися нею при виконанні професійних чи службових обов’язків!

Найоптималішим варіантом у ситуації піднесення національної самосвідомості українців було б для російськомовних громадян прийняти нові реалії життя в Україні, погодитися зі своїм станом нацменшини, вивчити державну мову й стати повноцінним громадянином новоствореної держави, зберігаючи при цьому свою національну ідентичність, якщо є таке бажання.

Однак дехто з особливо амбіційних російськомовних обирає інший шлях — починає домагатися від урядів національних держав державного статусу для своєї мови й права не знати та не користуватися мовою титульної нації.

Такий підхід до вирішення проблеми функціонування російської мови в постсоветських державах є антиісторичним і тому абсолютно неперспективним і неприйнятним, що й підтверджує практика національного будівництва в республіках колишнього СРСР: у жодній з них, окрім Білорусі, російська мова не отримала статусу другої державної. Доцільність такої політики підтверджує досвід тої ж Білорусі, де мова автохтонного населення перебуває на межі зникнення: у повсякденному житті нею спілкуються не більше 10 відсотків мешканців республіки.

Однак навіть після майже 30-ти років по розпаді Радянського Союзу постімперський синдром не дає спокою деяким російськомовним у національних республіках, у т.ч. й в Україні. До них належить і шеф-редактор порталу “Хвиля” Юрій Романенко, що відзначається не надто прихильним ставленням до мови й національних свят українців, і який нещодавно гостро виступив за надання російській мові статусу другої державної в Україні.

Це той самий Романенко, якого лівівський тележурналіст Остап Дроздов вигнав зі студії за демонстративну відмову спілкуватися українською, попри попередню домовленість з ведучим. Цей факт мав гучний розголос в українському суспільстві, майже всі коментатори засудили неадекватну поведінку Романенка, у тому числі й постійний автор “Хвилі”, відомий

Знову про мову?

Чому деяким російськомовним громадянам України образливо належати до національної меншини, і як їм позбутися цього комплексу?

український філософ і блогер Сергій Дацюк, поставивши за приклад своєму колезі власний досвід переходу на українську мову в публіцистиці після здобуття незалежності Україною.

І от — новий вибрик цього хамовитого писаки. З приводу дискусії про “Макдональдз” Ю. Романенко розродився статтею й інтерв’ю з Р. Бізязевим, де показав своє справжнє імперське обличчя, заволавши про “порушення прав” російськомовних і державний статус “языка”, які він, подібно до російських окупантів, готовий “захищати” зі зброєю в руках.

Сутність претензій Ю. Романенка міститься ось у цьому фрагменті статті: “...мы хотим, чтобы этот язык (росийская мова. — В. Г.) был на одном уровне с украинским в органах власти, сфере обслуживания, СМИ и так далее. Это наше право, как граждан этого государства, которые содержат его, ничего не получая полезного взамен”.

Якщо ж наша “недодержава”, за словом Ю. Романенка, не надасть такого ж статусу російській мові, що й українській, то у нас розпочнеться різанина, як у Боснії, де в громадянській війні загинули сотні тисяч осіб. І росіянам не залишається нічого іншого, як запасатися зброєю для захисту своїх мовних і громадянських прав (!!!)

Вважаю, що відкритий екстремізм Романенка, його готовність розв’язувати гуманітарні проблеми зброєю повинні отримати належну оцінку в українському суспільстві, а, можливо, й у правоохоронних органах.

Водночас хочу остудити войничий запал шефа “Хвилі”: за недавнім опитуванням, лише 15 % відсотків громадян України бажають надання російській статусу другої державної, а 68,5% виступають за українську як ЄДИНУ державну.

Стосовно ж етнічних росіян в Україні, що переїхали до нас у різні часи, спокосившись нашим теплим підсонням, шедрими дарами природи, смачною ковбасою й салом, то це — не ті люди, які будуть хаятися за зброю, щоби боротися за “права” російської мови, яким у нашій країні нічого не загрожує. Он у Латвії й Естонії не тільки всю освіту й адміністрацію перевели на мови титульних націй, а й громадянство відібрали у тих російськомовних, що не склали спеціального іспиту на отримання громадянства, — і нічого, вдовільняються статусом *негромадян*, аби лиш не втратити вигод високого рівня життя у справжній європейській країні.

То разом з ким Романенко хоче воювати за російську мову в Україні? З путіним і сепарами, які вимагають її державного статусу в Україні?

Хай не сподівається Романенко на підтримку своїх екстремістських закликів і тими російськомовними в Україні, що мають українське коріння. Так, значна частина етнічних українців ще досі спілкуються російською мовою, але переважна їхня більшість зберегли українську національну свідомість, родову й історичну пам’ять про своїх українських предків та про славне минуле Батьківщини.

Російськомовні українці так само, як і україномовні, толерантно й прихильно ставляться до процесів відродження національної мови й культури в Україні, про що свідчить абсолютно безболісне масове й майже одночасне переведення на українську мову навчання й виховання всієї системи освіти — від садочків до університетів у столиці й у зросійшених містах Центру, Сходу й Півдня країни; не викликає жодних протестів й “українізація” державного апарату, правоохоронної системи, війська тощо. І найяскравіший доказ лояльності російськомовних до української держави — це їхня героїчна боротьба з проросійським режимом Януковича під час Революції Гідності, а також з російськими окупантами на Донбасі.

І якщо б якийсь “отморозок”, дегенерат-маргінал в Україні почав би закликати до зброї за “права” російської мови, то наші російськомовні громадяни були б серед перших, хто скрутив би в’язи цьому провокаторові.

До речі, само, як і в Прибалтиці, так треба буде зробити українській державі в Криму й на Донбасі після повернення окупованих територій. Здійснивши фільтрацію тих, хто залишиться, вивчивши діяльність кожної особи в період окупації, не “особливий” статус давати цим регіонам України, не “офіційну” російську мову, а поставити перед ними вимогу довести лояльність українській державі, скласти іспит на знання державної мови, історії України, її законів та Конституції. І лише після проходження особою цієї процедури повертати їй українське громадянство.

Що ж порадити Ю. Романенкові, К. Жарких та їхнім однодумцям?

Перш за все, зрозуміти дуже прості речі. Незважаючи на всеохопний поступ глобалізації, у світі триває й зворотний процес розбудови національних держав — і він ще не скоро закінчиться. Кожна національна держава буде сильною й успішною лише тоді, коли матиме потужний стрижень — титульну націю, що одвічно живе на цій території, дала їй власне ім’я, розвиває тут свою культуру й несе відповідальність за теперішнє й майбутнє цієї землі і людей, які на ній живуть.

До цієї титульної нації мають виявляти повну лояльність і повагу численні національні меншини, які волею різних обставин опинилися на її землі, користуючись такою самою лояльністю й повагою з боку титульної нації, що створює демократичні умови для вільного розвитку культури цих меншин. Гармонійність відносин титульної нації й національних меншин — запорука миру, спокою, всебічного розвитку кожної особи й спільноти на цій території.

Надання привілеїв одній із меншин, хай і найчисельнішій, буде несправедливістю щодо титульної нації й інших меншин, породить їхнє невдоволення, протести і в кінцевому рахунку дестабілізуватиме ситуацію в країні. Щоб уникнути цього, “Макдональду” довелося б обліплити всі свої стіни меню на 130-ти мовах всіх національних меншин, що живуть в Україні).

Абсурд? Звичайно. Але саме до такого абсурду ведуть домагання цих російськомовних громадян, що ніяк не можуть позбутися імперського синдрому й змиритися зі своїм статусом національної меншини в нашій країні.

Таких дурниць не робиться ніде в світі. Скрізь уся реклама, оголошення публікуються державною мовою для місцевих мешканців й англійською як мовою міжнародної комунікації — для іноземців. Це — загальносвітова практика, якої чітко дотримується й “Макдональдз”. І волантин К. Жарких та Ю. Романенка про “податки”, “порушення прав” — це від лукавого. Як і їхні “прогнози” про розпад країни, відокремлення Донбасу. Усе якраз навпаки. Якби протягом усіх років незалежності на Донбасі й у Криму твердою рукою здійснювалося б відродження української мови, культури, ідентичності, — хоча б так, як провадилася політика коренізації в 20-х рр. минулого століття, — проросійські сепаратисти не мали б там шансів.

Звертаю увагу й на те, що введення двох чи більше державних мов в одній країні — це завжди джерело конфліктів, політичної нестабільності, що ставлять країни на межу розпаду. Приклади високорозвинутих держав— Канади, Бельгії, Іспанії — яскраве тому підтвердження.

У таких суперечках часто наводять приклад Швейцарії, де, мовляв, мирно співфункціонують чотири національні мови — німецька, французька, італійська, ретороманська (перші три вважаються офіцій-

ними в державі). Це справді так, але потрібно враховувати історичний контекст й особливості процесів утворення цієї держави. Від самого початку, від часів пізнього Середньовіччя, Швейцарія створювалася як федерація самостійних та різноетнічних держав-кantonів, що об’єднувалися у військові союзи проти зазіхань на їхні землі Габсбургської Австрії. Поступово з цих союзів утворилася демократична республіка, до якої увійшли на рівних правах німецькомовні, франкомовні й італомовні кантони (землі) разом зі своїми територіями і населенням. І дотепер кантони користуються широкими автономними правами, проте спільна історія, територія, демократичні традиції й високі стандарти життя, яких швейцарці досягали протягом багатьох століть, утримують їх разом в одній державі.

Утім, міжнаціональні взаємини всередині швейцарської федерації далекі від ідеалу. У своєму кантоні громадяни республіки забезпечують повноцінне функціонування рідної мови, однак слабо вивчають мови інших кантонів і нерідко вихідці з різних місцевостей країни спілкуються за посередництвом англійської (!).

Натомість Україна — унітарна держава з власною суцільною етнічною територією, що простягається далеко за межі теперішніх чинних кордонів держави, яку наші предки опанували й колонізували від найдавніших часів і до XX століття. У складі України практично немає жодних етнічних російських територій, — навпаки, РСФСР майже сто років тому відібрала — через несправедливі угоди — широкі ареали наших етнічних земель уздовж східних кордонів з переважно українським населенням на Брянщині, Вороніжчині, Курщині, Донщині та Кубані.

Росіяни потрапляли в Україну як кріпаки, мігранти, переселенці, що їх сюди завозили протягом останніх століть російські поміщики-латифундисти, а пізніше вербували совети, поселяючи їх у хатах виморених Голодом українських селян та в місцях побудови промислових об’єктів. То яка тут Швейцарія, які особливі мовні права російськомовних?

Національні меншини є в кожній державі світу, — у Росії, Польщі, Німеччині, Франції тощо, де вони мають певні права й обов’язки. В Україні — також. Це — характерна риса загальносвітового порядку. І нічого поганого, образливого чи негідного немає в тому, щоби належати до національних меншин. Адже й українці є нацменшинами в Росії та в інших країнах світу — і ніхто там з наших співвітчизників не протестує проти такого статусу. Чому ж тоді російськомовні в Україні галасують про свої “права”? Права у них нормальні — як у всіх інших національних меншин — і з цим пора вже давно змирнитися.

Тих російськомовних, кого лякає перехід до статусу нацменшини, запрошуюю позжити місяць-другий у Західній Україні, — і всі страхи розвіються, як туман.

Західна Україна — Галичина, Волинь, Західне Полісся й Поділля, Буковина, Закарпаття — це територія, де, незважаючи на титанічні зусилля советів, їхні спроби масово зросійшити місцеве населення зазнали цілковитого провалу. Завдяки міцній національній свідомості західняків, вихованій самозреченою діяльністю греко-католицької церкви, патріотичних громадських організацій, політичних партій, наукових інституцій, кооперативного руху, інтелігенції, передусім освітян, упродовж окупації цих земель Австро-Угорщиною та Польщею, завдяки непримиренній боротьбі з советськими окупантами героїчної ОУН-УПА, тут, — що парадоксально! — ще в советські часи сформувалася, а за роки незалежності зміцнилася повноцінна українська етностнація — така ж, як і в інших європейських країнах — у Польщі, Угорщині, Чехії, Німеччині, Франції — з усіма притаманними їй атрибутами.

Живуть у Західній Україні й чимало росіян та представників інших національностей колишнього СРСР. Їхні діти у переважній більшості навчаються в україномовних середніх та вищих навчальних закладах регіону й досконало володіють українською мовою, якою легко й невимушено спілкуються. Росіяни є в Західній Україні звичайною нацменшиною і не

роблять з того ніякої проблеми. Ті з них, хто переймаються збереженням власної національної ідентичності, посилають своїх дітей до російських шкіл, яких, зокрема у Львові, є декілька. Тут діє Товариство російської культури ім. О.Пушкіна, церкви УПЦ МП, де правиться церковнослов’янською мовою.

Львів’яни, як європейські люди, не виявляють ніякої ворожості до місцевих російськомовних, хоча багато хто з останніх є нащадками представників советського окупаційного режиму — військових, компартійних, советських функціонерів, каральних органів (НКВС та КГБ), цивільних і військових суддів і прокурорів, керівників підприємств і організацій, спеціалістів різних професій, присланих у Західну Україну верхівкою СРСР у повоєнний період для контролю за місцевим населенням та для його російщення (до Другої світової війни росіяни у Західній Україні практично не було).

У Львові та в інших містах Західної України є ще чимало російськомовних, переважно похилого віку, які за 50-60 років життя серед місцевого населення так і не зуміли опанувати мови автохтонів і спілкуються в громадських місцях єдиною, яку знають, — російською. Їм відповідають українською, яку вони розуміють, — і ніхто не робить з цього проблеми, нікому й у голову не заходить примушувати цих людей говорити українською, чого так боїться К. Жарких.

Отже, у Західній Україні етнічні росіяни перебувають у статусі національної меншини й почуваються в ньому абсолютно комфортно, не зазнаючи жодних утисків чи принижень на ґрунті національної чи релігійної нетерпимості. І коли російськомовні (поки що) мешканці з українським корінням у нашій столиці, в обласних центрах Правобережної й Лівобережної України, Південного Сходу набудуть відповідного рівня національної свідомості (а це може трапитися вже через яких 5-10 років!), тоді й етнічні росіяни, що житимуть у нашій державі, комфортно почуватимуться на терені цілої України, не висувуючи згубних для країни вимог з надання російській державного статусу. Усе буде як в теперішній Західній Україні, і все буде Україна!

Немає жодної потреби надавати офіційний статус російській мові ще й тому, що всі російськомовні в Україні вивчають українську в середній школі, вона є для них абсолютно зрозумілою й близькостпорідненою, “братською”, як казали за часів СРСР, східнослов’янською мовою. Тому претензії деяких осіб щодо надання російській мові статусу державної — зумовлені винятково їхньою імперською пихою, небажанням прощатися з привілейованим становищем російськомовних в українському суспільстві, гіпертрофованими амбіціями.

Що ж до погроз Ю.Романенка збройним шляхом розв’язувати мовні питання в Україні, його закликів (з посиланням на політолога Золотарьова) “інвестувати в стволи”, то тут, вважаю, мають попрацювати правоохоронні органи і роз’яснити запальному шеф-редакторові, що він грається з вогнем, від якого може постраждати першим. Розпалювати міжнародну ворожнечу, поширювати екстремістські ідеї йому ніхто не дасть — ні україномовні, ні російськомовні, ні іншомовні українці!

Добрим взірцем повинні послужити для них приклади самозреченого служіння української нації поляка В’ячеслава Липинського, кримського татарина Агатангела Кримського, росіянина Миколи Фітільова (Хвильового), єврея Мойсея Фішбейна, які зуміли повністю ідентифікуватися з українською нацією, сприйняти її як свою.

Прошу мене зрозуміти правильно: ніхто нікого не виганяє з України, тут усім є місце для продуктивного життя й всебічного розвитку особистості, і кожен має право вибору. Екстремістські ж заклики до порушення спокою українських громадян, до розпалювання ворожнечі на мовному ґрунті будуть безкомпромісно придушуватися в зародку.

В’ячеслав ГНАТЮК

«Бейрутська мапа» Агатангела Кримського: до і після вибуху

Марина ГРИМИЧ, письменниця, доктор філологічних наук, спеціально для “СП”

Специфікою дипломатичного життя є те, що під час своїх довготривалих мандрівок прив’язуєшся до чужих місць, стаєш патріотом чужих культур. “Країна перебування” для родини дипломатів — це, звичайно, твоя робота, служба, місія; це твої обов’язки, подорожі; це твоя фізична і культурна “ломка”, тобто адаптація. Але передусім — це твій дім.

Упродовж чотирьох років Бейрут є домом для мене і мого чоловіка. Тому та біда, що сталася зі столицею Лівану після гігантського вибуху в морському порту, сприймається як особиста драма.

Наше з чоловіком помешкання знаходиться в горах над Бейрутом, якраз над морським портом, а точніше, над тією його частиною, яка, за збігом обставин, називається “Карантин”. Туди здавна ізолювали “підозрілі” кораблі, які потенційно могли стати причиною епідемій, а сьогодні, практично до перших днів серпня 2020-го, тут проходила карантин бразильська і українська худоба, яка мандрувала морем до Лівану, аби стати найапетитнішою частиною ліванської кухні.

Крім того, цей сектор Бейрутського порту служив майданчиком для розвантаження і завантаження кораблів, про що свідчать п’ять червоно-синіх гігантських підйомних кранів, що естетично вилаштувалися в рядочок, немов портова гвардія. Ночами вони ще й підсвічувалися, створюючи в далеко не індустріальній країні дуже стильний індустріальний пейзаж. Дивовижно, однак ці крани-“гвардійці” вистояли після вибуху, і хочеться вірити, що в цьому є позитивний

знак. Адже ми завжди шукаємо навколо себе якісь знаки, символи, натайки, суголосні з нашим станом душі.

Так, наприклад, у столиці Лівану є старий район, що зветься Ашрафія. Він — один із тих, що найбільше постраждали після вибуху. Ашрафія була моїм улюбленим місцем прогулянок. І не лише тому, що там можна було відчутися атмосфери старого Бейруту, а й тому, що воно пов’язане з ім’ям Агатангела Кримського. Саме тут у 1896-1898 рр. український письменник і науковець винаймав квартиру, і саме цей православний район столиці він детально описав у своїх “Бейрутських оповіданнях” та в листах до батька, брата й братової дружини. Вирахувати точно де був будинок, в якому жив Кримський, мені та моїм ліванським друзям так і не вдалося. Але, “прочісуючи район” маленькими вузькими вуличками, де ще лишилися старі історичні будівлі, а подекуди — й старі традиційні сімейні бізнеси, я приходила до думки, що мене не розчарує відсутність результату: мені подобався сам процес “розшифрування” мапи перебування Агатангела Кримського в Лівані і фантазії з приводу можливої історико-культурної екскурсії для українців на тему “Бейрут Агатангела Кримського”. В часи французького протекторату тут, на місці старих садиб, вирости видизгорні вілли і кількаповерхові будинки в стилі орієнтального ар-нуво. Їх “розбавила” в останні десятиліття сучасна вишукана архітектура багатоквартирних будинків.

А згадану вище місцину біля “Карантину”, де гірська річка Бейрут (Кримський називав її Бейрутянкою) впадає в Середземне море, український письменник облюблював собі для прогулянок. Там, за його словами, були живописні сади, персикові бустани, оливкові гаї, розкішні луги, на яких росли горді пальми, шовковиці, винні ягоди, мигдаль, перцеве дерево, евкаліпти, хіна і, звичайно, кедрі й терпентинне дерево. Звичайно, в ХХ ст. це все перетворилося на бетонний мішок, серед якого “вискубаними чубчиками” стриміли залишки садів та гаїв.

Тепер усе це перетворилося на руїну.

Звичайно, за кілька місяців тут знову буде живе місто, але мені шкода, що залишиться ще менше “натьків” на старий Бейрут, на Бейрут Агатангела Кримського.

Поряд з Ашрафією (у першій лінії після морського порту) знаходяться ще дві знакові історичні вулички — Жимайзі і Мар Міхаель (у перекладі українською — “Святий Михайло”). Це також старий християнський район, з історичною забудовою

сімейно-торгівельного типу з вкрапленнями того самого орієнтального ар-нуво 20-30-х рр. ХХ ст. Донедавна тут рясніли кав’ярні, ресторани з живописними двориками, паби, галереї сучасного мистецтва, книгарні з відпочинковим простором, вінтажні крамнички. Тут звучала жива музика і поезія молодих, “тусувалася” мистецько-літературна богема, поширювалися аромати кави, наргілі (кальюну), запахи смачної їжі, знаменитого оливкового мила. Ці місця також належать до “Бейрутської мапи Агатангела Кримського”. Їх також уже нема.

Я думаю, справою честі ліванської влади буде відновити ці райончики. Однак незаперечним є той факт, що це вже буде зовсім інший простір, оскільки ті будівлі, якими милувався Кримський, в яких пив каву чи купував свою улюблену страву — виноград, — відбудувати, на жаль, уже неможливо...

Кілька років тому, на День незалежності Лівану я зробила жартівливий пост в Фейсбуці, який згодом став епіграфом до мого роману “Ажнабія на червоній машині”:

“Дорогий Ліване, дякую, що ти навчив мене кільком важливим речам: зберігати спокій та усміх при будь-якій несподіваній ситуації (і тоді вона розв’яжеться сама собою), вмінню жити в ситуації in between (антропологі так називають щоденною дипломатією), а також розумінню того, що без деяких речей, які ми вважаємо обов’язковими (наприклад, правила дорожнього руху, правопис), цілком можна обійтися, а от без інших (таббулі, хумус, фалафель, літери “айн” і “райн”, слово “хабібі”) — “життя просто не має сенсу”.

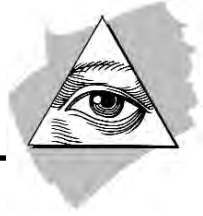
Коли я писала ці слова, вони були найправдивішими в світі. Безперечно, колись, у майбутньому, вони стануть такими знову, адже оптимізм і уміння з гідністю виходити з кризових ситуацій — “в крові ліванців”, в їхній культурі.

Але не тепер. Надто глибокою є травма. І надто багато негативних чинників їй передувало.

Сьогодні ліванське суспільство охоплене полум’ям обурення, гніву; воно бурлить, воно протестує. І, як демонструють останні події, ліванцям не вдасться зберігати спокій і усміх у цій трагічній ситуації.

Але що є незаперечним, ліванці відбудують свій Бейрут, як це робили не один раз. А ми, шукачі українських слідів на Близькому Сході, зробимо ще раз нашу історико-культурну мапу “Бейрут Агатангела Кримського”.

Спроби влади ігнорувати Конституцію і мовний закон продовжуються

Тарас МАРУСИК, журналіст, експерт з питань мовної політики

“Англійський попи́хач (наймит)”

У такій дотепній формі французька суспільна думка солідаризувалася з державною мовною політикою. Письменниця Лоран Коссе, внучата небога Антуана де Сент-Екзюпері, назвала цю відзнаку “премією громадського обурення для членів французької еліти, які відзначилися своєю рішучістю в сприянні домінуванню англійської мови у Франції і в європейських установах на шкоду французькій мові”.

Першим “лауреатом” премії “Англійський попи́хач (наймит)” зазначена “академія” в 1999 році обрала гендиректора “Рено” Людовика Швейцара – за запровадження звітів про діяльність компанії англійською. В 2019 році премію присудили державному поштовому банку La Banque postale – за використання англо-французького суржик у назві мобільного банку Ma French Bank і в рекламній кампанії “When tu check la liste de everybody qui te doit de la money”.

У 2018 році “Академія англійського наймита” провадила премію “Червона доріжка” для осіб, які відзначилися в обороні французької мови. Одним із лауреатів став французький підприємець Жан-Клод Лаворель, який купив флотилію прогулянкових пароплавів у Ліоні і замінив англійську назву французькою.

Заснування подібної премії напрошується і на українському ґрунті. Мені здається, що я не помилюся, коли спрогнозую таке в не вельми віддаленій перспективі, бо є не лише ґрунт, але й достатньо “матеріалу” – наприклад, як це прописано в законі щодо особи, яка не може бути рекомендована на посаду Уповноваженого із захисту державної мови: якщо вона брала участь у спробах запровадження офіційної багатомовності всупереч Конституції України і встановленій конституційній процедурі, або була притягнута до відповідальності за порушення вимог цього Закону. Лауреатами можуть стати і ті законодавці, які намагаються скасувати згаданий закон чи послабити його.

Опозиційний блок “За життя” зазнав невдачі

Опозиційний блок “За життя” звернувся з конституційним поданням щодо конституційності Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Це була чер-

Почну не зблизка. В 1999 році чотири асоціації з оборони й просування французької мови заснували щорічну премію “Англійський попи́хач (наймит)” й “Англійський попи́хач міжнародного рівня”. “Асоціація за збереження і поширення французької мови”, “Майбутнє французької мови”, “Оборона французької мови” і “Право розуміти” створили для цього пародію на академію, “Академію англійського наймита” – для високопосадовців та відомих приватних власників, які сприяють поширенню англійської мови і публічно ігнорують французьку.

гова (і, переконаний, не остання) спроба проросійських політиків загальмувати процес фактичного набуття українською мовою конституційного статусу. Метою подання було також прагнення максимально затягнути час, щоб у випадку можливої політичної спеки восени чи наступного року використати стимульоване протистояння на мовному ґрунті задля політичних вигід.

Незважаючи на те, що слухання в Конституційному суді тривають, стверджую, що ОПЗЖ зазнав невдачі.

По-перше, представник президента Федір Веніславський недвозначно заявив, що Володимир Зеленський вважає закон конституційним, а також звернув увагу на відсутність предмету конституційного подання, бо закон регулює лише державну мову, а Верховній Раді залишається ухвалити новий закон “Про національні меншини”.

Крім того, відповідаючи на запитання одного із суддів КСУ про те, чи була дискримінована впродовж десятиліть українська мова і чи має право держава вживати заходів із виправлення такого становища, Веніславський відповів, що є живим свідком дискримінації української мови: “...будучи студентом в місті Харкові... я вирішив винайняти житло і... питав українською мовою, оскільки я виходець із Західної України, чи не підкажуть мені, де тут можна винайняти житло. Мені відповіли дуже цікавою фразою: “Ми бандеровцям жилью не здаймо”.

Своїм виступом Федір Веніславський збалансував виступ його однопартийки, представниці Верховної Ради в КСУ Ольги Совгирі, яка взяла сторону ОПЗЖ і безліч разів апелювала до висновків Венеційської комісії. Подібні до її риторики висловлювання використовують у Кремлі і Будапешті.

По-друге, член-кореспондент Національної академії правових наук, представниця Інституту держави і права НАН України Ірина Кресіна у відповіді на запит КСУ зазначила, що внаслідок насильницької русифікації державна мова потребує посиленого захисту і застосування заходів позитивної (зворотної) дискримінації.

По-третє, суддя КСУ Ігор Сліденко звинуватив суб’єкта подання Олександра Долженкова у фальшуванні, попросивши процитувати частину 10 ст. 1 мовного закону, яка фігурує в конституційному поданні. Долженков довго не міг знайти цю частину (бо її в законі немає), а тоді сказав, що це граматична помилка, на що суддя блискавично відреагував: “У залі чимало філологів, які скажуть, що це не граматична помилка”.

О.Д.: Це несуттєво.

І.С.: Це дуже суттєво. Ви вво-

дите в оману Конституційний суд щодо статей, які не існують у природі.

Крім того, суддя КСУ заперечив члена ОПЗЖ у використанні терміну “російськомовні громадяни”, що є частиною доктрини Путіна.

До речі, Ігор Сліденко запитав Олександра Долженкова про дані мовного складу населення, на які той опирається. Відповідь – переписом 2001 року. А ось найсвіжіша інформація, яка б не сподобалася суб’єктові подання, від голови правління Української телевізійної асоціації Миколи Татусяка. Він повідомив, що загальнонаціональне соціопитування, проведене КМІС на замовлення espreso.tv, виявило таке: 90% опитаних визначили себе українцями, 4,1% – росіянами.

По-четверте, представник Міністерства закордонних справ Максим Кононенко чітко зазначив, що неправильний переклад Європейської мовної хартії продовжує створювати проблеми Україні, тому варто було б затвердити правильний сертифікований переклад, який МЗС здійснило вже давно, але Мінкульт не виносить це питання на засідання уряду.

Міністерство внутрішніх справ, Аваков, Геращенко

Міністр Арсен Аваков, його заступник Антон Геращенко, низка інших посадовців не звертають уваги на закон і продовжують регулярно давати інтерв’ю російською мовою, навіть у першу річницю мовного закону, яка збіглася з тридцятю річницею Декларації про державний суверенітет України. Це подвійно прикро і кричуще, адже новим Уповноваженим із захисту державної мови став колишній однопартиєць Авакова й Геращенко Тарас Кремень. Таке враження, що, ігноруючи статтю 10 Конституції і закони, вони сподіваються, що Уповноважений їм, образно кажучи, “не випише штраф”.

Верховна Рада України

Саме на 16 липня, коли Укра-

їна відзначала ці важливі для держави дати, голова Верховної Ради Дмитро Разумков поставив у порядок денний засідання розгляд скандального законопроекту депутата від “Слуги народу” Максима Бужанського. Через суспільні протести і публічну відмову близько трьох десятків депутатів-однопартиїців Бужанського підтримати його ініціативу, ні 16, ні 17 липня цей законопроект не розглядали. З огляду на можливі позачергові сесії під час літніх парламентських канікул, сезон відпусток і настрої Дмитра Разумкова немає твердого переконання, що до цього законопроекту парламент не повернеться, бо після 1 вересня 2020 року він буде неактуальним.

Міністерство культури й інформаційної політики

Якщо б серед претендентів на здобуття українського аналогу премії “Англійський попи́хач (наймит)” здійснювався “забіг”, то керівник Міністерства культури й інформаційної політики Олександр Ткаченко вийшов би в лідери. Згадаю передусім епопею з призначенням Уповноваженого із захисту державної мови.

Ткаченко двічі порушив закон, відкликавши вже подану Мінкультом кандидатуру Святослава Літинського і внісши на цю посаду Світлану Броннікову.

По-перше, 30-денний термін для цього сплив. Стаття 50 закону прописує процедуру подання нової кандидатури Уповноваженого в разі дострокового припинення його повноважень – упродовж 30 днів.

По-друге, кандидат на посаду Уповноваженого повинен мати досвід правозахисної діяльності або досвід діяльності із захисту державної мови. Такого досвіду у кандидатури від Ткаченка не було. Зрештою, її презентація – це суцільна схоластика і нанизування слів.

По-третє, члени уряду порушили частину 6 цієї статті, відповідно до якої Кабінет міністрів України розглядає всі кандидату-

ри на посаду Уповноваженого та ухвалює рішення щодо призначення на посаду Уповноваженого впродовж одного засідання. Всупереч законові таких засідань було два. Зрозуміло, що Ткаченка влаштувала б якомога м’якша кандидатура на посаду Уповноваженого, на кшталт пролобійованої його попередником Тетяни Монахової, але в затятій боротьбі між ним та Арсеном Аваковим Світлана Броннікова не добрала голосів.

Недавнє ж інтерв’ю Ткаченка не здивувало, а лише додало нових фактів щодо “законослухняності” міністра загалом і ставлення до мовного закону зокрема: “Ми живемо в одній країні. Ми маємо розуміти, що люди, які живуть на сході чи на півдні... Виписувати штраф офіціанту в Одесі за те, що він поспілкувався з тобою не українською мовою – таке собі... дивний підхід”.

Подібне про мову і закон він висловлював і в іншому інтерв’ю. Крім того, сказав дуже небезпечно, як на мене, річ у контексті советської спадщини: “Є питання стосовно того, хто є для нас героєм, а хто ні. Я вважаю, що кожен, хто зробив для України щось позитивне, є героєм”.

Державний телеканал “Дом”, який перебуває у сфері міністерства, вимагає від гостей спілкування російською мовою. Чи можна уявити собі таке в будь-якій іншій країні Євросоюзу (і не лише Євросоюзу)? Чи держава вже змінила вектор свого розвитку?

Ткаченко як вельми досвідчена людина вирішив “прикритися” від можливої критики “круглими столами”, які він анонсував раніше. Координувати ці заходи буде український політик і громадський діяч Олександр Діах, тож є певні сподівання, що мовного відступу не буде. Але пильність втрачати не можна, бо за нами – не Москва, за нами – Київ і Україна.

На закінчення

Виступаючи з парламентської трибуни 16 липня 2020 року, патріарх української науки і політики Ігор Юхновський, звертаючись до Володимира Зеленського, сказав: “Державність української мови – основа Української держави. Зараз хто проти цього, є державним злочинцем”.

Президент аплодував й уважно слухав. Чи почув, дізнаємося трохи пізніше.

Шевченківський національний заповідник: початок вічного До 95-річчя створення Шевченківського національного заповідника

20 серпня 1925 року Постановою Ради Народних Комісарів УСРР територію могили Т. Шевченка було оголошено державним заповідником. Землі навколо усипальниці Великого Кобзаря загальною площею в 4 десятини передали у відання Народного комісаріату освіти. У цей час розпочато роботи з упорядкування могили та прилеглої території. Протягом 1928-1929 р.р. неподалік від Тарасової гори було збудовано приміщення готелю “Будинок туриста”, в якому розмішувалися клуб, бібліотека-читальня, музей Т. Шевченка (в двох кім-

натах), де знаходилися також експонати із “Тарасової світлиці”. Початок будівництва музею і нового пам’ятника на Тарасовій Горі поклала Постанова Ради Народних Комісарів УСРР від 10.03.1931р. “Про відзначення

70-х роковин з дня смерті Тараса Шевченка”. Було передбачено перетворити територію Шевченкової могили біля Канева на культурно-освітній осередок, для здійснення якого – побудувати новий пам’ятник і музей, відкрити бібліотеку й читальню, збудувати та устаткувати готель для екскурсантів-відвідувачів, продовжити роботи з озеленення Тарасової Гори, не порушуючи її природного стану та вигляду.

Понад сорок тисяч осіб зібралися на урочисте відкриття музею Великого Кобзаря та пам’ятника на його могилі 18 червня 1939 року.

Будьмо добрими сусідами

З тривогою довідалися про спробу генконсула Польщі у Луцьку пана С. Місяка нав'язати нам викладати більшість предметів в початкових (1—3) класах української школи польською мовою. На нашу думку, цього не можна допускати ні в якому разі!

Відомо, що в Польщі на найвищому державному рівні (президент Польщі А. Дуда) та в польських ЗМІ розгорнуто кампанію по безпідставному та брехливому звинуваченню українців у вбивстві німецькими військовими частинами поляків у Гуті Пеняцькій (лютий 1944 року), мабуть тільки тому, що це село належить Україні. Письменник Дмитро Чобіт у статті “Велика польська брехня” (газета “Слово Просвіти”, №26-32) повністю спростовує цю брехню і розповідає правду про те, хто був у тих частинах та як усе відбувалося насправді.

Ми цінуємо, що Польща першою визнала Україну як незалежну державу і протягом десятиліть залишається на боці України. Однак після загибелі в Росії (а може — терористичного акту) політичної еліти Польщі на чолі з президентом Лехом Качиньським під Смоленськом (співчуття з цього приводу було висловлено всіма політичними силами України), останнім часом деякі політики Польщі, замість того щоб будувати сьогодні майбутнє, заради дешевого популізму витягають занафталені взаємні кривди і образи, які виникли в минулому в наших взаємостосунках (і за які Польща і Україна вже принесли взаємні вибачення).

Відомо, що Україна має сусідів, які зазіхають на її землі та бажають навчати наших дітей за наш кошт, але своїм мовам. Лише дозволь одному сусіду — Польщі, то відразу ж полізуть інші (до тепер не можемо відбитися від Росії). Це повзуча колонізація з далекоглядною метою.

На нашу думку, бажаючи вивчати польську мову мають вивчати її як іноземну, на рівні з іншими іноземними мовами (але лише якщо й діти у школах Польщі будуть вивчати українську мову). Або ж нехай бажаючи вивчати польську мову в приватних школах за свій кошт чи на факультативах за окрему оплату.

З повагою — члени Миколаївського міського осередку ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка: **Леонід Ігнатенко**, заслужений конструктор Української РСР; **Олександр Малицький**, член Спілки журналістів України, член Ради національностей Миколаївщини, голова ГО “Зелений рух” Миколаївщини, заступник голови Миколаївської крайової організації НРУ.

Очищаймо Україну від гязі Москви!

Василь ЛИЗАНЧУК, заслужений професор Львівського національного університету ім. Івана Франка, лауреат премії імені В'ячеслава Чорновола в галузі журналістики і публіцистики

Проросійські блудники, наче оси, обсідають і жалять українських патріотів, які безкомпромісно викривають московську імперську, колоніальну і постколоніальну політику російщення українців і перетворення їх у так зване “рускоязычне населення”, яке підтримують “подножки Москви” з “Опозиційної платформи “За життя”, “Партії Шарія”, “Слуг народу” та інших партій і партійок, що відкрито і приховано виступають проти розбудови української національної держави та головного фундаменту ідентичності — української мови.

Саме тому, що Ірина Фаріон доктор філологічних наук, талановита дослідниця зловісних процесів російщення (за часів царської і советської імперій було наплоджено 480 різних документів про заборону української мови і сприяння розвитку російської), безкорисна, цілеспрямована захисниця природного права українців жити і творити в українськомовному суспільному середовищі, представник “рускоязычного населення” з Макіївки Донецької обл. Борис Лубинський звернувся з позовом до неї про захист честі та гідності, відшкодування моральної шкоди за те, що вона на телеканалі НТА у передачі “Юркевич: акценти” від 8 листопада 2019 року “тяжко образила” його. У Шевченківському суді міста Львова відкрито статтю провадження у цій справі. До речі, це вже четверта спроба засудити за МОВУ мовознавця Ірину Фаріон (читаймо “Як Язык подав до суду на МОВУ: рускоязычний проти Фаріон”, — “Слово Просвіти”, — 2020. — №30-31, 30 черв. — 5 лип.).

Насичений московською блекотою блогер Анатолій Шарій схвалив звернення членів своєї партії з Донецька, Запоріжжя та інших областей до по-

ліції з заявами відкрити кримінальні справи проти журналістів та керівників львівського телеканалу НТА за розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Насправді жовчун злість російського телебачення, а також “Партії Шарія”, осередок якої є навіть на Львівщині, викликало політичне ток-шоу “Говорить Великий Львів”, контент якого безкомпромісний, українськомовний, патріотичний. Блогер Шарій лякає свою аудиторію, що галичани “готови убивати за язык”, бо вони, як неодноразово казав Шарій, українськомовні “рагульйони, полукровки”, а значить тупі, примітивні селюки, а він — російськомовний елітарій.

Нагадуємо, що “рускоязычне населення”, до якого належить Шарій, російськомовність — це не юридичні, а політичні категорії, що згубно прив'язує Україну до її колоніального минулого і є знаком підлегlosti українців Росії. Саме російськомовність стала політичною основою для Путіна розпочати війну проти України під приводом захисту “рускоязычного населення”.

Маніпулюючи історичною правдою, сповідуючи ідеоло-

ними громадянами, реалізувати свої інтелектуальні знання в Україні. Ігнорування української мови і знання лише російської збільшує кількість “рускоязычного населення”, яке є основним трофеєм Москви в Україні. Громадський діяч Сергій Стерненко так порадив Д. Гетманцеву: “...Береш Бужанського, ще можна Дубінського взяти, або когось із ОПЗЖ. Купує квитки на Москву, сідаєш і їдеш з України і більше ніколи не повертаєшся!”

Зловорожий наступ на українськість зовнішніх (московських) і внутрішніх (проросійської п'ятої колони) ворогів можна зупинити, ізолювати, нівелювати потужною силою об'єднаних національно-демократичних партійних і громадських організацій. Можна почути окремі гасла про порозуміння, злагоду, об'єднання. Але найчіткішу національно-державницьку позицію зайняла “Європейська солідарність”. Водночас посилюється часто-густо безпідставна критика Петра Порошенка. Наприклад, на телеканалі “Україна-24” 8 серпня 2020 року Юлія Тимошенко десятки разів згадувала Петра Олексійовича в негативному контексті. Викликала сум'яття, психологічно ошпа-

П. Порошенка. Це, безперечно, вплинуло на результати виборів.

“Європейська солідарність”, яку очолює Петро Порошенко, з кожним днем і тижнем стає авторитетнішою, зростає рейтинг, бо її державницько-національна позиція незламна, визнана у цивілізованих країнах світу. Невже егоїстична заздрість очільників патріотичних сил заглушить, притлумить державницький сенс політичної діяльності та на критиці П. Порошенка навстіж відчинить двері антиукраїнським партіям Медведчука, Бойка і Рабіновича, Шарія, Вілкула та інших промосковських блудників.

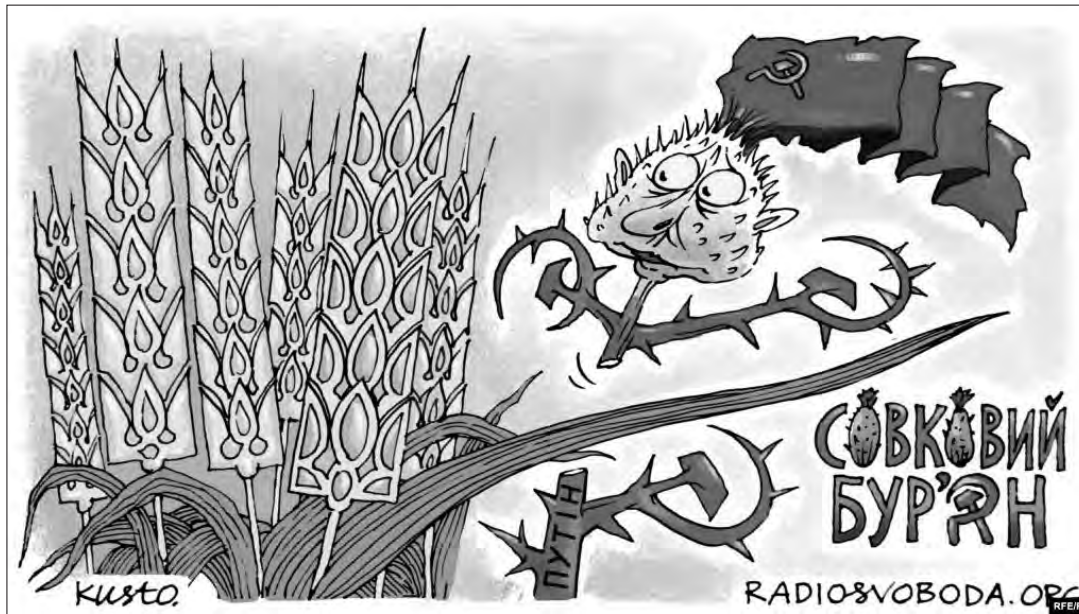
Невже ви, політичні діячі, які називаєте себе патріотами України, не бачите, не чуєте, як на своїх телеканалах, зокрема на телеканалі ЗіК, В. Медведчук критикує В. Зеленського за те, що він не виконав обіцянок, які давав перед виборами. Медведчук маніпулює людською свідомістю, закликаючи Зеленського визначитися, хто він є, безпардонно обіцяє привести всіх громадян України до “щасливого життя”. Хіба так важко здогадатися, що кум В. Путіна, якщо би прийшов до влади, віддасть Україну на поталу московським загарбникам і українською землею потечуть не молочні ріки.

Безперечно, важко глибинно зрозуміти нинішні політико-ідеологічні викрутаси. Але, на мій погляд, всупереч всім соціально-повзучим труднощам маємо оцінювати факти, події, явища, діяльність таких політиків, як П. Порошенко з українських національно-державницьких позицій. На жаль, він припустився багатьох помилок, але П. Порошенко справжній український державник, визнаний світовими лідерами.

Нині суспільно-політична ситуація в Україні така, що треба об'єднуватися з “Європейською солідарністю” на чолі з Петром Порошенком. Для чого? Щоби не розпорошувати національно-патріотичні сили, не допустити реваншу антиукраїнських промосковських партій під орудою В. Медведчука та його підлабунників.

“Раби, подножки, грязь Москви” (Т. Шевченко) роблять все для того, щоби перетворити Україну в стійло з московським сміттям. Отямлюючись, пам'ятаймо, що за нинішню соборну, демократичну українську Україну віддали життя краші сини і доньки. Їхні душі з небесної вічності просять кожного з нас, всіх разом, бути мудрим, дружним, зберегти відновлену незалежність України, розвивати її у зір'ї цивілізованих країн світу.

Тому очищаймо нашу рідну Україну від московської гязі!

гію “русского мира”, депутати Верховної Ради України Бужанський, Волошин, Дубінський та інші уже не приховують свого схвалення московської імперської політики щодо України. О. Волошин з ОПЗЖ волає, що ніякого суверенітету в Україні нема. Такий відступ від ключових засад функціонування Української Держави є вульгаризацією соборності, загальнополітичним ідіотизмом на догоду кремлівським імперіалістам. Депутат від “Слуги народу” Д. Гетманцев, схвалюючи антиукраїнський мовний законопроект М. Бужанського, назвав “фашистами” тих, хто захищає Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. До речі, діти національних меншин в Україні мають повну можливість вивчати рідну мову, розвивати свою культуру. Але, живучи в Україні, покликані заради свого блага вивчати, знати, шанувати українську мову, бо без володіння державною мовою вони не зможуть бути повноцін-

рила заява Кіри Рудик, що для партії “Голос” Петро Порошенко більший ворог ніж Володимир Зеленський. Цікаво, а Путін для юних голосисток не ворог?!

Чимало негативних епітетів надсилають на адресу “Європейської солідарності” і Петра Порошенка “Слуги народу”, безцеремонні члени “Опозиційної платформи “За життя”, “Партії Шарія” та інші егоцентричні борці “за справедливість”, “матеріальний добробут населення”, “розквіт держави” тощо. Нинішня антипорошенківська кампанія і лівих, і правих, і центристів, і космополітів, і рафінованих патріотів нагадує мені минулі президентські і парламентські вибори, коли на більшості телевізійних і радіоканалів змагалися, хто дошкульніше висловиться про Порошенка, хто найболючіше вкусить його, хто майстерніше принизить... Про його українську державницьку позицію не згадували, виколупували лише недоліки, упущення, промахи у роботі

Сага про буковинців

Правда про тих, хто змінив хід історії, у “Буковій землі” Марії Матіос

Чотири перформанси за новим історичним романом “Букова земля” відомої української письменниці Марії Матіос відбулися в Буковинському центрі культури і мистецтва за сприяння голови Чернівецької обласної державної адміністрації Сергія Осачука. На останній до Чернівців приїхала авторка цього грандіозного твору на 928 сторінок, за якими постають чимало трагічних подій і важких життєвих історій. Він припав на 7 серпня, бо саме того дня 1940 року радянська окупаційна влада утворила Чернівецьку область. Цю далеку подію згадали під час зустрічі з Марією Матіос, яка в своєму романі-панорамі “написала правду про тих, хто змінив хід історії...”. Зустріли краянку справжніми оваціями, захоплено слухали її чесну й відверту розмову про минуле й сучасне життя українців, обдарували медаллю облдержадміністрації “Вдячна Буковина” і тканим гуцульським ліжником із ружами. Наступного ранку їй вручили диплом лауреатки обласної літературно-мистецької премії імені Юрія Федьковича, якраз у день народження найбільшого поета Буковини.

Напередодні перформансів я розпитала авторку, як їй працювалося над романом-хронікою, хто допоміг їй підняти великий масив архівних документів і що давалося найважче під час написання цієї неймовірної саги про Буковину і буковинців.

Людмила ЧЕРНЯК.
м. Чернівці.

— Пані Маріє, праця над “Буковою землею” тривала дев’ять років. Як Ви відважилися на таку титанічну працю — відтворити життя Буковини і буковинців за останніх 225 років?

— Надзвичайно просте і одне з найскладніших запитань. Я завжди себе позиціонувала “літописцем Буковини”. Із майже тридцяти моїх книжок немає жодної, де би Буковина не виступала найголовнішим персонажем поряд із персонажами живими. Перечитавши за своє свідоме життя тонни художніх та документальних книжок із буковинської тематики, мені забракло цілісного, монументального, якщо хочете, полотна з життя цього дивовижного краю. Тут мені за взірця найперше правила творчості мого Учителя в літературі й університетського викладача Михайла Григоровича Івасюка. Читаючи його історичні романи й повісті, завжди мала відчуття його болісної недовомовленості, ну, так, начебто перед письменником височів заборонний шлагбаум, який перекриває творче дихання і не дає на повен голос сказати те, що затамоване всередині нього, про що він добре знає, однак не має сили розказати. Наївна...

Це тепер я знаю, що, окрім цензорів, які в радянський час сиділи по кабінетах облвиконкомів, по друкарнях і видавництвах, відслідковуючи кожнісє (!) слово, яке, на їхню думку, могло трактуватися як націоналістичне чи шкідливе, над Івасюком тяжіла історія його передвоєнного і воєнного ув’язнення на Печорі й невідступний — досмертний — шлейф наглядів у погонах, які згодом смертельно відігралися на його синові, в чому не маю жодного сумніву. Якби на років тридцять-сорок раніше Михайло Григорович міг опублікувати новели

зі свого табірної життя, видані донькою Оксаною вже “за Україну”, повірте, “табірні” проза Шаламова виглядала би блідою. Але те, що можна було робити в Москві, в Україні ще довго було “непозволено”.

Отже, я десятиліттями відчувала свій борг перед історією Буковини і тими подіями й людьми, які не ввійшли в наукові дискурси, або ж увійшли фрагментарно — короткими згадками. Я в нашій літературі не знайшла художнього осмислення появи німецьких колоній на Буковині, всіх отих Катарінендорфів, Айхенау та інших, а також їхній внесок у розвиток краю. А це ж від моїх Розтоків — рукою подати. Я хотіла дуже скрупульозно дослідити історію Першої світової війни і участі в ній буковинців, зокрема історію добровольчого Гуцульського легіону. В літературі мені

замало було відображень липневої 1941-го року єврейської масакри у Чернівцях та історії порятунку двадцяти тисяч бранців чернівецького гетто, головним призвідником чого був не тільки примар Траян Попович, як вважалося досі. Мені бракувало повнокровної історії про повоєнний рух спротиву на Буковині, бо він був дещо інший, ніж визвольний рух на Галичині. Я хотіла написати про шляхетні буковинські роди, які визначали політику краю, впливали на його економіку, і замовчувані або ж через ідеологічний чинник, або (чого гріха таїти) через певні лінощі університетських істориків, які “ковзали” лише поверхнею цих постатей, маю на увазі рід Васильків. До речі, всі Васильки заслуговують на окремий роман. І все це я хотіла показати через призму європейської історії, певні геополітичні речі. Бо ніщо не відбувається із землями й державами осібно. Тому в моїй книзі читач знайде події у Відні, в Берліні, Яссах, Бухаресті, Москві. Отак, блукаючи джунглями історії впродовж 225 років, я дісталася Станиці Луганської літа 2014 року.

— У “Буковій землі” є життєпис відомих буковинських династій, описано реальні історичні події, наведено оригінальні листи до багатолітнього депутата австрійського парламенту Ніколая Василька, уривки зі щоденника провідника ОУН Буковини в 1945-1950

роках Василя Савчака, подано багато нового й досі незнаного... В яких архівах Ви знайшли ці документи?

— У книзі все, що стосується історичних постатей, — професора Рудольфа Вагнера, консула Фріца Шелльгорна, співачки Герди Вальде, поета Пауля Целана і його квартирних перипетій з НКВД, усіх гілок династії Васильків (привіт Берегомету і знищеній липовій альтанці за парком місцевої лікарні та запущеним могилом) — цих видатних людей свого часу, які будували церкви, здається, одна з них недавно згоріла, які розвивали промисли і розвивали місцеве самоврядування, представляли українців в австрійському парламенті, як то Василь Волян та Николай Василько — тобто документи, листи, цитати з преси, некрологи і таке інше, це все достовірне, не вигадане. Читач знайде ніколи не публікований лист лейтенанта-письменника Осипа Маковея до депутата Василька часів Першої світової, який, здається, не втратив актуальності й понині. Може, розповідь про те, як чернівецькі пані на чолі з Ольгою Кобилянською сприяли фронту, посприє (даруйте за тавтологію) тому, що багато хто з нас менше “філософствуватиме” про те, що мистецтво поза політикою. Я вже мовчу про автентичність документів із XIV-XVI століть, які доводять українськість роду Ва-

сильків, першопочатковий варіант прізвища яких було Козак-Василько. А документи НКВД? Так, це все архівні документи. Найбільша кількість їх зберігається в різних архівах Відня, де бувало так, що доводилося брати до рук нерозпечатані листи 100-річної давності чи посвідки XVI століття, яких не торкалися нічії руки. То, скажу вам, неміряна кількість опрацьованих документів! А скільки ще лишилося поза книжкою! Не можу вам передати відчуття, коли я остаточно склала родинне дерево усіх Васильків (а їх там вже не знаю скільки), коли мені склалися ті всі пазли — батьки-діти-внуки-небожі-невістки. Мені хотілося кричати з радості, що я самотужки розплутала той клубок...

Дуже помічними мені були наукові монографії усіх без замовчування чернівецьких істориків (і навіть деякі їхні “наукові” роботи радянського часу). Я би назвала весь історичний факультет університету, але, боюся, тут замало місця. Я маю цілу бібліотеку буковинознавства — історичного, етнографічного, художнього. Декого з наших істориків я навіть “підправила” у “Буковій землі”. Воно й не дивно, бо у всіх тих Александрях і Ніколаях Васильках і справді можна заплутатися, якщо не мати волячого терпіння.

Чимало я консультувалася також із кількома своїми друзями з Єрусалиму та Парижу. Це відомі професори і літературознавці. Я листувалася з Амосом Озом — найбільшим письменником Ізраїлю, номінантом на Нобелівську премію. В Ізраїлі я зустрічалася з 89-річним Елі Шерфом — одним із тих, хто вижив у єврейській масакрі в моїх Розтоках 5 липня 1941 року, в якій він втратив 9 своїх найближчих родичів.

Та я була би без рук, коли б не історик Сергій Осачук, який став моїм провідником у геополітиці, перекладачем документів з німецької і румунської, гідом по календарях і людях, цвинтарях і австрійських реєстрах. Коли у мене вже склався каркас книжки, я почала його “закидати” “мішком” запитань, іноді таких, що він, людина не з боязких, хапався за голову: “Де ви таке вичитали?!” а за якийсь час уже він закидав мене сотнями сторінок відомостей, з яких я мала вибрати два-три факти. Тоді вже я кричала в телефон: “Де ти це викопав?! З такими джерелами у мене вийде безконечна книжка”. Бувало, ми заходили в такі глухі кути з пошу-

ками, що я мало не плакала. Такий інтенсив у нас тривав два з половиною роки. А до того я й самотужки була озброєна такою кількістю матеріалів, що, бувало, з нервів розкидала ті роздруківки по підлозі, не витримуючи такого напливу інформації, подій, імен.

І коли я тепер читаю анонімів, які підозрюють, що Сергій Дмитрович прийшов у владу задля того, щоб хтось написав йому докторську дисертацію, я ся смію з того так, що, певно, з Києва чути до Розтоків. Але в моєму розумінні й сприйнятті він стоїть особію від нинішньої влади, верхівку якої я... ну, ви приблизно знаєте, що я про них думаю, якщо стежите за моєю реакцією на політичні події.

— Роман поділений на дві книги, які не мають назв. Але хронологічно цей поділ дуже виразний — Буковина до і після встановлення радянської влади, яка нещадно перемолола і хід історії, і долі людей. Важко читати цю частину “Букової землі”. Не раз ловила себе на думці, що і книга, і наша історія могли бути зовсім іншими, якби край не зазнав румунської та російської окупації...

— Усе це так — і не зовсім. 225 років історії я вилаштувала у так звану панораму. “Букова земля” — це роман-панорама. Такий я вигадала жанр. Пригадуєте, в музеях люблять батальні сцени по-

українського елементу), був так нахабно анексований Сталінім. Так, Сталін скористався прагненням буковинського українства мати самостійну державу, однак у цих прагненнях буковинців “не пахло” советчиною. І вже жодним чином буковинці розливу 40-го року не чекали, що за рік, 13-14 червня, сотні товарняків повезуть їх у безвісти Росії, як везли полонених буковинців у час Першої світової війни. Думаю, багато кому розвидниться про справжню роль і наміри більшовицької імперії на сто років наперед після прочитання розділу про долю чернівецького бургомістра Соломона Вайссельберга та інших представників буковинської інтелігенції, коли російська окупаційна адміністрація в 1914 році “заполюкала” їх у Наримський край. А депортація жителів хутора Сірук на Покрову 1947 року майже не відрізняється від депортації мера Вайссельберга та його колег, хіба що за долю останніх клопотав і звільнив їх із ув’язнення Міжнародний Червоний Хрест, а Матіоси із Сірука від дзвінка до дзвінка добули своє ув’язнення у тому ж Наримському краї, не маючи жодного захисту ні від кого.

— Образ повстанця Петра Вівчаря та доля сестер — Марушки і Ганушки Березівчук, вписані з особливою любов’ю. Це реальні

всі, хто має прізвище Матіос, — то мої родичі, хай навіть в нащадку. Бо Матіоси в Розтоках по татовому і по маминім плечу пішли від отого першого Матіоса, історію про якого я знаю від 1790 року і в якого було дванадцять синів. Ну, а сини народили синів і дочок... На хуторі, де я народилася, з тринадцяти сімей його мешканців вісім родин мали прізвище Матіос. Так що, вважаєте, я сказала про всіх Матіосів, ким би вони мені не доводилися.

— Що найважче далось в роботі над романом?

— Якогось дня на сторінці у Фейсбуці я розмістила допис, який дозволю собі процитувати: “А знаєте, що було найважче? Робота з архівними документами Чернівецької області, особливо тими, що стосувалися Путильського та Вижицького районів повоєнного часу. Спершу читала все, що стосувалося Путильщини. Як так? — дивувалася я, бо ніде не знаходила своїх Розтоків. А потім хляснула себе по чолі: ну звичайно ж — треба шукати в матеріалах сусіднього району. Адже до 1964 року Розтоки входили до Вижиці (у мене в метриці місцем народження також вказано Вижицький район, що кілька разів під час перевірки для доступу до роботи з секретними документами під час моєї роботи в РНБО — та і в парламенті — вносило плутанину, бо в паспорті в мене місцем народження записано Путильський район). Це вже згодом унаслідок “хрущовської адмінреформи” наше село прилучили до Путили.

І ось коли мені в руки потрапили документи НКВД-МГБ, де зарясніли написи “Розтоки”, у мене гучно забилося серце... Це був реальний, осяжний страх. Так вже було зі мною на початку 90-х, коли в обласному архіві я читала протоколи зборів, де моїх діда з бабцею і рідну тітку робили “фундаторами колгоспу ім. Кірова”, де було вказано все, що реквізували з їхнього господарства до колгоспу (ні, писалося, що віддали добровільно). Ага, бабця розказувала про “добровільність” здачі в колгосп відра картоплі й ланцюга довжиною 2,5 метра. І ось я тримаю в руках список агентів та інформаторів МГБ Вижицького району... Берегомет... Мигово... Підзахаричі... Розтоки... Майже всіх розтоцьких я знала. Нікого з них уже нема на світі.

І в книжці я зробила так, як робила завжди у всіх інших книжках, послуговуючись принципом “не нашкодь”. Ні. Я написала правду. Але я поміняла деякі персональні дані. Діти, внуки і правнуки людей, яких тодішне

МГБ тримало “на гачку”, не несуть відповідальності за вчинки своїх батьків, дідів і прадідів. Та повірте мені на слово: проаналізувавши подальші долі родин, чії родичі “били жидів”, “здавали” сусідів, писали доноси та “інформували” про односельців — шкодили іншим! — можу твердо сказати, що відбувся Суд Божий. І подеколи такий страшний — аж лячно переказувати...”

— Чи не хотілося Вам закінчити роман не так трагічно? В Станиці Луганській влітку 2014 року вмить обірвалося життя трьох людей. Дуже шкода буковинця — пораненого захисника України, “украпа”, продовжувача роду повстанця Петра Вівчаря. Доля

ка (а зараз вийшло з друку вже четверте видання, а це плюс-мінус тисяча примірників на місяць), розумію, що читач оцінив мою письменницьку чесність. Розумієте, нікого силою не змушиш купити таку товстезну і зовсім не дешеву книжку.

— Якогось дня на своїй сторінці у Фейсбуці Сергій Осачук написав, що до прийдешнього 80-річчя утворення Чернівецької області кожен буковинець має прочитати “Солодку Дарусю” і “Букову землю” Марії Матіос. Не знаю, як Вам, але мені видається, що цю дату треба забути і не відзначати.

— 7 серпня, коли область згадуватиме (не “гопки” влаштовуватиме, а саме згадуватиме) час

звела його в цьому підвалі з рідною тіткою, яка вперше розповіла, як після російських гуків оселилася на чужому для неї Донбасі. Але таємницю її життя знищила сліпа російська міна...

— Хотілося. Але то вже би було схоже на солодку патоку, а не на ту жорстоку реальність, з якою Україна зіткнулася з початком російської агресії. Свого часу я дуже багатьом учасникам цієї неоголошеної війни допомагала та й допомагаю дотепер різними способами: кого лікувала тут і за кордоном, кому добивалася правди в судах, добивалася належних державних виплат за втрату годувальника, підтверджувала інвалідність, “вибивала” належне за законом житло, допомагала звільняти з полону, перекривала рани, “брала за барки” (у прямому розумінні слова) жирних котів, які мали нахабство казати в очі атовцям: “А мій син також служить в АТО в Білій Церкві”. Усе це я знаю в повному обсязі.

Тому патока мені не до смаку. У мене вийшов дуже жорстокий ЕПІЛОГ книжки, але ним я дала під дих не читачеві. Насправді я вдарила в сонячне сплетіння себе. Коли б я зробила інакше, я би стала мелодрамастом, а не реалісткою. Я не люблю кучерявості в прозі, хоча смачно писати, деталізуючи те, що знаю, — о!, то моє.

З того, як розходиться книж-

свого утворення в нинішніх адміністративних кордонах, моя мама (дасть Бог!) відзначатиме своє 80-річчя. Моя мама Матіос Павліна Власіївна народилася на Іллі 1940 року, в день, коли тодішня верховна рада тодішнього Радянського Союзу “взяла у своє лоно” Північну Буковину та Бессарабію. Діди мої народилися в часи Австро-Угорщини. У тата — румунська метрика. Мама і я народжені в СРСР, мій син народився в Україні. Чому я про це нагадую. Ось і маєте ілюстрацію “прасування” Буковини імперіями і державами. Я колись підрухувала, що за 50 років минулого століття на Буковині 14 разів мінялася влада.

Тому має значення, як люди — жителі Буковини — сприймають ту чи іншу історичну дату. Дата 2 серпня 1940 року однозначно історична, і вона має травматичний фундамент для більшості буковинців, оскільки саме “узаконення” нібито добровільного шлюбу Буковини з СРСР дало новій владі нібито законне (в їхньому розумінні) право в той чи інший спосіб репресувати чи не 20 відсотків населення за всі роки існування радянської влади на Буковині. Для іншої частини буковинців це був час можливостей, скажімо, здобути освіту, якої вони ніколи не здобули би за часи румунської держави, хтось інший мав можливість кар’єрного росту. Отже, замовчувати дату — не є раціонально, бо все треба проговорювати. Непроговорений історичний досвід тягне за собою незнання, незнання породжує інтелектуальний хаос і нестійкість світогляду. Не знати свого минулого і минулого землі, мешканцем якої ти є, — це все одно, що не знати таблиці множення. Навіть такий спосіб — читання тієї ж “Солодкої Дарусі” чи “Букової землі”, на мою думку, дає не тільки конкретні знання, але й продукує певні емоційні реакції, дає поштовх самостійно думати, а не сприймати на віру інформаційні повені нашого часу.

казувати у вигляді панорам, коли ти бачиш усе поле бою цілком і кожен його сегмент окремо. На майже тисячі сторінок моєї книжки теж відбувається щось схоже. Але все це — про БУКОВУ ЗЕМЛЮ, навіть якщо події відбуваються в Берні, в Яссах, в Магалі чи на хуторі Сірук. До того ж історія не має поняття “якбитології”. Альтернативна історія за принципом “а що було б, якби” чудова в романах Василя Кожелянка, якого в українській літературі ніхто не перевиршив.

Думаю, немає такого шмату землі, а особливо масної землі в прикордонні, на перехресті держав та імперій, на яку б, як на красиву жінку, не клали око політики, які мають хижацький апетит, іншими словами кажучи, які мають геополітичний розрахунок. Якщо читач уважно й неспішно читатиме мою книжку, він знайде відповіді на питання, внаслідок яких подій і внаслідок чієї політичної поведінки Буковина в 1918 році стала частиною Румунської держави, так само, читач зрозуміє, які політичні карти розгрізувалися в 1940 році, коли в Європі вже палала Друга світова, коли під німцем майже покірно лежали Франція і Бельгія, коли Гітлер виношував плани захопити Швейцарію, і коли маленький кавальчик Буковини з переважно українським населенням (включаючи Герцу, яка ніколи не мала жодного стосунку до

персонажі, чи вони належать до тієї частини твору, яку в літературознавчій науці прийнято називати художнім домислом?

— І домисел, і правда. Той п’ятиверхий бук (а насправді смерека), в якому свій сховок для зустрічей із коханою зробив Петрусь Вівчар, дотепер доживає свій вік на хуторі Сірук у Путильському районі. Мені це дерево показав тато Василь 2006 року на нашій отеччині. Прототипом Петруся Вівчаря частково є історія справжнього повстанця “Дорошенка” — Михайла Нічая. “Черемшина” — Кричун — реальний повстанець, також рожденний на Путильщині. Думаю, вже неможливо вигадати власне якусь ексклюзивну історію стосунків двох людей, якщо ти уважно слухаєш життя і уважно слухаєш людей. Просто не завжди люди мають відвагу розказувати свої секрети. Але я ніколи не мала нестачі в таких історіях, бо ніколи не зловживала навіть у книжках довірою людей, які відкрилися мені. Треба просто вміти укласти ці історії так, щоб нікому не нашкодити з живих.

— У романі побіжно згадуються Матіоси. Які родинні історії лягли в канву “Букової землі”?

— Та я завжди кажу, що

Дмитро ПИЛИПЧУК

Продовження.
Початок у ч. 30-32 за 2020

Україна – країна щонайменше сімох тисяч словників національної мови

Передмова упорядника

згадуваний тут книзі “Болять мені загублені слова...” (с. 477 і далі); втім, істотного прогресу в цій сфері ми поки що не бачимо. Найголовніше, що заявлений згідно з постановою Верховної Ради України від 22 травня 2003 р. “Про Рекомендації парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні”” (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/886-IV#Text>) проєкт “Словника українських діалектів у п’ятнадцяти томах”, забезпечити фінансування якого пропонувалося Кабінетові Міністрів України, здається, поховано, хоч за час, що минув відтоді, цього словника вже можна було б видати (звичайно, за умови долучення до проєкту найкращих діалектологів з усієї України).

За 1877–2018 рр.² повний список окремих паперових видань діалектних словників української мови, за моєю версією, містить 235 книжок, з яких 200 надруковано в Україні, а 35 — у вісьмох країнах світу: Польщі (11), Росії (9), Німеччині (7), Словаччині (4), Австралії, Угорщині, Хорватії та Чехії (по 1). За часом публікації на період до проголошення Незалежності України припав 41 словник, а в незалежній Україні з’явилося 159 видань (виходить приблизно 6 назв на рік). Попри начебто й значне число виданої літератури, бракує інтенції до системного і якомога повнішого представлення всіх діалектних скарбів української мови — і це, на жаль, особливо чітко виявилось у випадку з невиданням обіцяного 15-томового “Словника українських діалектів”.

Як повідомляв ще 11 лютого 2012 р. Олександр Гаврош (<https://zakarpattya.net.ua/News/92861-V-Institut-ukrainskoi-movy-taky-vydatut-slovyk-Hrytsaka->), відділ діалектології Інституту української мови НАН України розпочав підготовку до видання словника закарпатських діалектизмів Миколи Грицака³, в якому — близько 200 тисяч слів. За життя науковець із Рахівщини упорядкував свою працю лише в діапазоні А — К. Тепер ІУМ працює над оцифруванням Грицакового лексикону. Маючи обмежені кадрові й фінансові можливості, ІУМ досі видав лише перший том цього діалектного словника, що вже зафіксовано у цьому бібліографічному покажчику (7480. Грицак, Микола Андрійович. Матеріали до Словника українських говірок Закарпатської області / М. А. Грицак; за ред. П. Ю. Гриценка. — НАН України; Ін-т української мови. — Київ, 2017. — Вип. 1 : А — Б. — 2017. — 380 с. — ISBN 978-9661673-48-8).

Оскільки я *a priori* визнаю за неможливе і навіть недоцільне розглядати в передмові **все** розмаїття словників української мови, зареєстрованих у цьому покажчику, — всіх енциклопедій, словників і довідників, а подеколи і всеосяжних нормативних актів, які не є в буквальному сенсі словниками, але які з енциклопедичною повнотою охоплюють величезні масиви загальних і власних назв, — то я й не намагатимусь це зробити. Нехай кожен читач сам відкриває типологічно-видове багатство зареєстрованих тут словників української мови.

Я радий з того, що сьогодні до категорії словників науковці вже без дискусій включають енциклопедії, енциклопедичні словники та довідники, і критерій тут один: джерело має містити *лексикографічний матеріал*, упорядкований за абетковим чи іншим систематизаційним принципом (скажімо, тезаурусним чи бодай предметним).

Шкоду, що не може тут окремо розглянути всі барви нашої *неографії* та словники мови українських письменників, всі скарби української *фразеології* та *пареміографії*, — нехай ці високі таблиці нашої лексикографії читачі пізнають самотужки!

Не виділятиму я якось особливо найвідатніших наших лексикографів: адже фактично читачі всеодно обмежені словниковим асортиментом особистих, публічних та віртуальних бібліотек.

Тішуся тим, що я намагався зафіксува-

ти в цьому покажчику не тільки прізвища, а й імена та по батькові учасників лексикографічного процесу, і що мій покажчик яскраво засвідчує: сьогодні в цьому процесі бере участь **багато тисяч людей**, які в майбутньому можуть стати (або вже стали) лексикографами найвищої кваліфікації і скласти кадровий потенціал інститутів української та перекладної лексикографії, про які йшлося вище. Та й для тих, хто писатиме надалі історію української лексикографії, покажчик “Словники української мови” стане в пригоді.

Ми маємо бути свідомі того, що майже все, що Україна здобула в галузі лексикографії, — здобуто, по суті, **за одне століття** (перегляньте І-й розділ цього покажчика в діапазоні 1917–2018 рр.). Але зі стартом Незалежності держави у царині словникарства Україна взагалі рвонула вперед: **за останні 9 років XX-го ст. українські лексикографи дали 1318 видань словникової групи (середньорічний показник — понад 146 видань), а за 18 років XXI-го ст. — 5565 видань** (середньорічно — понад 309). *Які ще країни Європи мають подібні показники ефективності на тлі цілком витої байдужості держави як до книговидавання загалом, так і до випуску словників зокрема?!*

Наведені цифри за роки Незалежності України свідчать про те, що третій і найпотужніший вибух національної лексикографії розпочався якраз із проголошенням Незалежності України і що він триває і досі, чітко демонструючи, що сучасний розвиток української лексикографії є формою утвердження національної самосвідомості і послідовного (але не з боку держави) транзиту до повноцінного функціонування української мови як державної.

У цьому процесі держава Україна вступає не як активний учасник, а — байдужий спостерігач.

Це українські лексикографи розробляють словники для більш як ста галузей знань, розширили жанрове розмаїття своєї продукції до кількох сотень типів і видів словників, часто власним коштом чи завдяки нечисленним і небагатим добрдіям забезпечують друк і дистрибуцію задуманих та здійснених лексиконів.

Тим часом держава “активно усувається” як від організаційного, так і від фінансового сприяння українській лексикографії. Не створено бодай одного спеціалізованого лексикографічного інституту (хоч обсяг завдань перед лексикографами, як бачимо, свідчить про потребу у принаймні двох наукових установах: Інституті української лексикографії та Інституті перекладної лексикографії), не забезпечено фахову підготовку лексикографів, ба більше: не існує навіть такої спеціалізації, як *лексикограф*. Оплата праці лексикографів різко дисонує з тим, що сьогодні це — сфера комп’ютерного опрацювання інформації, що змінило вимоги не лише до працівників стосовно кваліфікації та відповідності технологічним процесам, а й до роботодавців — щодо оплати праці лексикографів та створення умов для забезпечення високих технологій лексикографічного процесу.

Можливо, хтось заперечить, що Український мовно-інформаційний фонд (УМІФ) і є те, що я називаю Інститутом української лексикографії. Відповідаю. УМІФ уже видає сьогодні 20-томовий “Словник української мови”, на найвищому рівні розробляє технології комп’ютерної лексикографії, здійснює багато міжнародних проєктів у галузі перекладного термінологічного словникарства. Але вкрай скромний штат працівників УМІФ не дозволяє йому видавати більше як один том СУМ-20 на рік. Наклад СУМ-20 не перевищує однієї тисячі примірників, тоді як, пригадаймо, наклад першого тому Українсько-російського словника (1953) був 75 000 примірників, а першого тому СУМ-11 (1970) — 30 000 примірників. І дуже важлива обставина: держава не забезпечила право доступу індивідуальних замовників до

СУМ-20 у вигляді права передплатити й викупити цей словник через мережу книготоргівлі й книгорозповсюдження. За наявності в Україні понад 40 000 бібліотек угодовське — за всіх часів! — Мінкультури не подбало про державне замовлення на СУМ-20 для всіх цих бібліотек, що й означає: держава — окремо, Словник — окремо, нація та її культура — окремо! Те саме стосується й позиції університетів та освітніх академій. Ну хіба може називатись **університетом** чи **академією** заклад, в якому немає хоч би одного комплексу академічного тлумачного словника національної мови на кожну читальну залу, не кажучи вже про наявні там інститути, факультети чи філологічні кафедри?!

Щоб розв’язати огром проблем, які позначилися в нашій лексикографії і навколо неї, **фінансові затрати на це доведеться збільшити не в десять, а в сто разів**. Від здійснення таких кроків не звільняє державу навіть проблема з пандемією коронавірусу, під час якої мені довелося завершувати докторську підготовку цього бібліографічного покажчика.

В покажчику “Словники української мови: 1596–2018” дві третини бібліографічних записів щодо словників, виданих в Україні після 1970 р., містять дані про ISBN (міжнародний стандартний номер книги) — універсальний номер міжнародної системи ідентифікації видань (це ще одна відмінна риса саме цього покажчика). На жаль, не всім книгам у період після 1970 р. ISBN надавали, а ще дуже часто бібліографи не фіксували його під час бібліографічного опису⁴.

Можна відзначити ще одну нову рису словникового книговидавання в незалежній Україні: воно стало децентралізованішим, а отже, демократичнішим. На певному етапі роботи над покажчиком (здається, влітку 2019-го) мені захотілося проаналізувати **місця видання словників**: виявилось, що, порівняно з Українською РСР, таких місць стало **приблизно удвічі більше**. За принципом рейтингу ці місця вишикувалися в такий ланцюжок: Київ (понад 4 000 видань), Харків (понад 1 200), Львів (понад 1 000), а далі — Тернопіль, Донецьк, Чернівці, Івано-Франківськ, Ужгород, Дніпро, Одеса, Житомир, Вінниця, Луцьк, Запоріжжя, Рівне, Миколаїв, Херсон, Полтава, Кіровоград, Луганськ, Черкаси, Суми, Чернівці, Хмельницький, Сімферополь, Ірпінь, Ніжин, Кам’янець-Подільський, Глухів, Острого, Кривий Ріг, Умань, Біла Церква, Мелітополь, Краматорськ, Кременчук, Миргород, Слов’янськ, Косів, Берегове, Маріуполь, Конотоп, Бердичів, Ізмаїл, Канів, Мукачеве, Севастополь, Сміла, Ялта, Бахчисарай, Бердянськ. Оскільки після того покажчик поповнювався й далі, то в цьому переліку є, можливо, й пропуски, а рейтинг, ймовірно, зазнав певних змін. Гадаю, що якби голови українських міст знали про цей рейтинг, цілком можливо, що дехто з них активно долучився б до *фінансування* видання словників, і, зокрема, енциклопедичних, історичних, краєзнавчих, ономастичних, діалектних, паремійних, перекладних...

¹ Халимоненко Г. Тюркська лексична скиба українського словника. — Київ : ред. журн. “Дім, сад, город”, 2010—. — 363 с. — ISBN 978-966-2471-37-3.

² Від першодруку “Знадоб до словаря южнорусского” Івана Верхратського. — Д. П.

³ Жив у 1908–1979 рр.

⁴ Завершення роботи над цією книгою без коректора і саме під час карантину, коли було зачищено всі книгозбірні, зумовило деякі технологічні й організаційні складнощі, що могло спричинити в тексті покажчика якийсь недогляд. Я не виключаю, що якась нотатка випадково потрапила не на своє місце. Десь біля позиції № 6172 я помітив пропуск такого видання: *Таланов, Олег Степанович*. Українсько-датський розмовник / Олег Таланов. — Київ : Арії, 2012. — 224 с. — ISBN 978-966-498-242-6. Тож за свої мимовільні помилки я перепрошую уважного читача!

Людмила Зіневич

— **Пані Людмילו, що для Вас Ваше дітище, справа останніх 5-ти років (паралельно з роботою, бо це волонтерський проєкт) — “Безкоштовні курси української мови”?**

— Передовсім, це можливість зробити свій внесок у неминучу прийдешню перемогу України в боротьбі за її українськість, у повернення історичної справедливості, це можливість допомогти людям, які з різних причин втратили свою національну ідентичність, повернутися до рідного дому (мова як дім буття), відчутти зв'язок зі своєю землею, з минулим й прийдешніми поколіннями — і відкрити красу мови, рідних слів, від яких, як писав Т. Шевченко, “серце б'ється, оживає...”, через вивчення мови глибше пізнати свою історію, літературу, національний характер, пробудити національну самосвідомість, прищепити повагу до мови як символу державності й засобу її самозбереження.

Окрім того, для мене, як викладача з 25-річним науково-педагогічним досвідом, це й можливість професійної самореалізації та вдосконалення, бо слухачка аудиторія курсів потребує інших підходів, відмінних від скількох чи університетських.

— **Курси нині працюють на базі очолюваної вами міської бібліотеки ім. М. Коцюбинського. І вони органічно вписалися у ті дуже великі зміни, які ви внесли в роботу бібліотеки. Пітора року тому, після багатьох років викладання, зокрема у вищій школі, Ви пішли на цю нову для себе справу, нехай і допитливу до викладання, особливо філології — робота з людьми, словом, книгою. Якою повинна бути сучасна українська бібліотека? Що для цього потрібно?**

У моїх планах-мріях це має бути заклад-універсал, що відповідає найрізноманітнішим освітнім і культурним запитам людини: читати, навчатися, набувати нових навичок і вмінь, креативити, комунікувати, дискутувати, виявляти активну громадянську позицію, змістовно відпочивати тощо. Щоб відповідати таким запитам, ми розширюємо функціонал бібліотеки: у нас працює відкритий університет із навчальними курсами з української, англійської мови, історії України, краєзнавства, юриспруденції, лекторій на актуальні теми, розмовник, проводяться психологічні тренінги, майстер-класи, діють дискусійний клуб, клуб інтелектуального кіно, фотоклуб, проводяться мистецькі виставки, нещодавно відкрився Центр поліської автентики тощо.

Можливості бібліотек у вирішенні нагальних національних культурних, моральних, духовних

проблем соціуму — від невеликої громади до загальнодержавних масштабів — дуже великі. Проте нашим державцям часто бракує усвідомлення вагомості бібліотеки для розвитку високоосвіченого, психічно здорового, стабільного суспільства та державницького ставлення до інтелектуальних надбань поколінь, збереження у книгозбірнях.

— **Неможливо в інтерв'ю назвати всі цікаві ідеї, вже втілені Вами в бібліотечній роботі, всі проведені акції, заходи. Розкажіть про два торишні проєкти — Літню літературну школу “Цвіт папороті” й Покровську книжкову толоку. Проєкти, які, мабуть, Вам би хотілося продовжити.**

— Так, дуже хотілося б, щоб ці проєкти жили й надалі. Літературна школа “Цвіт папороті” збирала, згуртувала творчу молодь, надала можливість познайомити-

шими народами, як через безпосередні контакти із зарубіжжям, так і через посередництво книги. А ще мене дуже тішить, коли в бібліотеці людно й гамірно, люди скупили за живим спілкуванням, за можливістю поділитися враженнями від прочитаної книги, прожитої події, побаченого фільму, картини, люди хочуть бути висловленими і почутими.

Не може не згадати і про волонтерство та волонтерів: все частіше до бібліотеки приходять люди, я їх називаю світлячками, які безкорисливо і з почуттям відповідальності готові ділитися з іншими своїми знаннями, досвідом, навичками або які купують і дарують бібліотеці книги.

— **Гостями бібліотеки на презентаціях, творчих зустрічах побувало багато представників творчих кіл міста і області. Але не тільки. До вас у бібліотеку, в Чернігів, охоче приїждять відомі українські письменники, митці. Назвіть бодай декого з тих, кого гостинно приймали бібліотека, її читачі, слухачі ваших курсів.**

— Кожна зустріч неповторна, кожна відкриває окремий дивос-

Олесь Доній, Наталя Гурницька, Володимир Даниленко, Валентина Мастерова.

— **Одна з яскравих недавніх подій — дві презентації в один день: книжки поезії Світлани Антонішин зі Львівщини і нового роману нашої землячки, відомої письменниці Валентини Мастерової. До речі, пані Валентина наряду причетна і до згаданої збірки поезій. Розкажіть про цю презентацію, ці книжки, їхніх авторок.**

— У бібліотеці ми представили збірку поезії жителяки Львівщини Світлани Антонішин “На білому камені”. Письменниця, поетеса, журналістка через важку хворобу не змогла бути присутня на презентації. Але вихід книжки наряду пов'язаний з нашою Чернігівщиною, адже в цьому авторці допомогла наша землячка, відома письменниця Валентина Мастерова. Світлана Антонішин прикута до ліжка, майже нічого не бачить, свої вірші надиктовує Валентині Мастеровій, письменниця веде її сторінку та допомагає в реалізації творчого потенціалу.

Літературна школа “Цвіт папороті”: вечір на Івана Купала

ся із маститими письменниками (Галина Пагутяк, Ірина Старовойт, Володимир Даниленко, Валентина Мастерова, Ганна Арсенич-Баран) та перейняти їхній творчий досвід, почути практичні поради й настанови. Це були незабутні гамірні дні змістовного спілкування, лекцій, майстерок, творчих пленерів, екскурсій мальовничою й багатою на літературну традицію Чернігівщиною. Вагомим результатом роботи літературної школи стала книга — антологія творів учнів та викладачів школи “Цвіт папороті”.

Покровська книжкова толока в Чернігові — це справжнє свято українського слова, мудрості, книги, свято, що об'єднує, згуртовує людей на основі спільних національно-культурних цінностей, ідеалів, героїв і спільного бажання змінювати країну на краще.

— **Ваша бібліотека нині стала одним з головних осередків культури, духовності міста. Що б відзначили найцікавішого в її роботі?**

— У бібліотеці не може бути нецікаво, тут кожен день наповнений змістом. Найважливішим для мене є те, що всупереч очевидному зростанню містян і впливу російської пропаганди, культурний простір, який ми творимо, стає більш національно центричним, патріотичним, проте не замкненим, відкритим для міжкультурної комунікації з ін-

віт, спонукає до читання, роздумів, мотивує, надихає. Кожному з наших гостей я вдячна за розкіш живого спілкування, що знайшли час і ресурси завітати до нас, проте усіх перерахувати неможливо, назву тих, хто зібрав найбільше читачів: Вахтанг Кіпіані, Галина Пагутяк, Володимир Лис, Надія Гуменюк, Григорій Гусейнов, Василь Шендеровський, Володимир Шовкошитний, Сашко Лірник, Леся Мудрак, Сергій Пантюк, Тетяна Шептицька, Ірина Старовойт, Олена Печорна,

За словами Валентини Мастерової, що представляла книжку, ця збірка стала надзвичайно необхідним промінчиком радості в житті хворої поетеси. Адже вона не забула, про неї пам'ятають, читають.

На творчому вечорі вірші Світлани Антонішин читала чернігівська акторка і режисер Рената Гафурова — у багатьох наверталися на очі сльози.

Збірку доповнили чудові ілюстрації чернігівської художниці Наталії Дзюб. Усі примірни-

Вечір ліричної поезії в бібліотеці. Гості з Києва — поети Тетяна Шептицька і Сергій Пантюк

Валентина Мастерова представляє свій новий роман “Тобі скажу”

ки книги “На білому камені” розкупили присутні. Ціни на них не було, кожен давав скільки міг. Адже ці кошти підуть на підтримання життя поетеси, яка пише душею.

А сама Валентина Мастерова того ж вечора представила новий роман про чернігівське минуле “Тобі скажу”, що переносить читача в далеке ХІ століття, коли рідну землю та честь боронови мечем, і не лише від ворогів, а часто й від підступних родичів.

Ось що сказала про презентацію Валентина Мастерова:

“Я ще під враженням. Переглядаю фото, вдивляюся в уважні обличчя людей, яких я знаю і яких не знаю, приязні посмішки. Читаю підписи під коментарями. Вони різні, але в більшості прочитується щира вдячність. Причому ніхто не оббивав жодних порогів, не нав'язувався із запрошеннями задля масовості. Навіть Національна спілка письменників самоусунулася від презентації, від верхівки до низу. За владу нічого й говорити. Навпаки — приємно відчувати себе вільною, незалежною. І потрібною. Потрібною не владі, не спілці, якою з часу її створення керувало КДБ, знищуючи її руками все талановите й мисляче, а людям, отим, про яких весь час трублять продажні соціологи, журналісти й аналітики, що в Україні немає української літератури. І що українці не хочуть читати українською. Брехня, панове! Брехня, доморощені яничари і закордонні. Українцям потрібна своя країна, своя земля, своя мова і література.

Несподівано приходить думка: совісний український письменник — останній бастион українства в українській державі, останній прапор, піднятий над руїною, якою нині є національна ідея в Україні. Боротися в країні за рідну мову, і проти кого! — проти влади й владців, проти “народних” (читай — инородних) обранців у Верховній Раді!

Визнання — примара, як і слава і знеславлення. За Еклезіастом: “В майбутні дні все буде забуте. Немає пам'яті колишнім людям. І любов їхня, і ненависть, і ревність пощезнуть. І немає їм вже участі ні в чому, що діється під сонцем”.

Що залишиться? Залишиться слово. Саме те слово, за яке сьогодні точиться запекла боротьба в нашій країні. Рідне слово, яке пройде випробування вогнем і мечем, підлістю й підступністю, зрадою і зневажливостю, але очиститься й очистить Україну. І висвітить.”

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Фронтний літопис Марини Соченко

У Музеї шістдесятиництва, що є складовою частиною Музею історії міста Києва, відкрили виставку живопису і графіки Марини Соченко “Зродились ми великої години”. Експозиція присвячена українським воїнам-героям, які, жертвуючи своїм життям і здоров’ям, захищають Україну від російських окупантів. Виставка відбувається за підтримки ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Разом з журналістом Миколою Цимбалюком Марина від центру МПЗ ЗСУ неодноразово їздила на фронт створювати портрети наших захисників. Цей волонтерський проект започатковано з метою організації виставок у музеях України для вшанування Героїв, поширення української національної ідеї, виховання молоді в дусі патріотичного світогляду, героїзму й любові до України.

В експозиції представлено 68 творів, переважно це нові роботи, які експонуються вперше. Серед них портрети воїнів 30-ї і 93-ї ОМБр, створені на передовій під час останньої поїздки на фронт. Портрети передають мужність, відвагу і хоробрість наших захисників. У той же час, дивлячись в їхні очі, глядач може відчуті і побачити їх як людей з різними характерами і долями, як їм нелегко на війні, якою ціною дається незалежність України.

Значна частина експозиції присвячена героям, які полягли за незалежність України. У центрі — велика репродукція-банер з ікони “Покрова Богородиці” у військовій каплиці на Аскольдовій Могилі, над розписом якої мисткиня працювала останні два роки. На іконі зображені українські воїни від часів Київської Русі, періоду УНР і новітні герої Небесної Сотні, воїни АТО. Також в експозиції представлено портрети Героя Небесної Сотні Володимира Рибачка, полеглих воїнів Аміни Окуєвої, Артема Абрамовича, Ярослава і Сергія Никоненків, кіборга Святослава Горбенка, медсестри Сабіни Галицької і старшого бойового медика Клавдії Ситник.

Вперше експонується картина “Прощання з побратимом”, написана в стані потрясіння від похорону героя, церемонія якого розпочалася на Майдані Незалежності. На колоні стели, на тлі якої відбувається прощання, вона відтворила напис, який її глибоко вразив — “Хлопчики, рідненькі, простіть нам нашу байдужість, якщо зможете”.

Експозиція завершується етюдами, пейзажами з мальовничого села Потік на Київщині, як символ нашої прекрасної землі — України, за яку ми боремося.

Марина Соченко — заслуже-

ний діяч мистецтв України. Її творчість базується на глибокій національній традиції і патріотизмі. Художниця поєднує високий професіоналізм з активною громадянською позицією. З першого “Маршу мільйонів”, що рушив від пам’ятника Тарасу Шевченку до Європейської площі 2013 року, вона стала сучасним художником-літописцем подій, через які пройшла вся свідомо Україна. Писала картини-репортажі народних віч, робила замальовки. У Будинку профспілок, що стояв вже з закладеними мішками і розбитими вікнами, на прохання захисників Майдану зуміла зробити виставку картин, що стали своєрідним оберегом для тих змучених і змерзлих хлопців, які несли варту на Майдані. Так було створено галерею портретів учасників Майдану з різних міст і сіл України, яка складає близько 200 портретів.

Після початку війни, продовживши волонтерську діяльність, малювала в госпіталях поранених добровольців, бійців АТО, загиблих героїв. Створила серію портретів воїнів, які воювали, або й досі несуть свій військовий

обов’язок. Започаткувала волонтерський проект “Волонтери — дітям”, в рамках якого провела серію виставок у школах Києва “Заради майбутнього України” з метою патріотичного виховання дітей. У складі високомобільної групи Центру морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України декілька разів була на передовій фронті, звідки привезла більш ніж 100 портретів героїв, захисників України. Має в творчому доробку 50 персональних виставок. Учасниця більше ніж 50 колективних всеукраїнських та міжнародних виставок. Зі своїми плакатами організувала і провела під російським посольством мистецьку акцію на підтримку Олега Сенцова та інших українських політ’язнів, ув’язнених Кремлем.

Марина Соченко плідно працює і в галузі монументального живопису. На замовлення греко-католицької громади церкви Святого Миколая на Аскольдовій Могилі у малій військовій каплиці Зведення Чесного Христа Господнього нею створено розпис ікони “Покрова Богородиці”, присвячений героям, які полягли

за Україну. На фресці зображено 55 портретів. Серед них герої Небесної Сотні, воїни українсько-російської війни, добровольці, кіборги, Герої Крут, Січові стрільці, полковники армії УНР, отамани, українські козаки і руські воїни. Представлений весь героїчний чин українських визвольних змагань. Всього в каплиці зображено 70 портретів героїв. Тим самим художниця вносить свій внесок у створення Пантеону військової Слави й боротьби за державність і незалежність України.

Минулого року мисткиня стала лауреаткою Народної премії імені Тараса Григоровича Шевченка.

— Лише за тиждень до початку карантину встигла завершити роботу над військовою каплицею на Аскольдовій могилі, — розповідає пані Марина. — Давно планувала створити портрети наших загиблих воїнів. Саме під час карантину змогла втілити цей задум у життя. Портрет старшого лейтенанта ЗСУ, командира танкового взводу Артема Абрамовича, який пішов на таран російського танка і героїчно загинув в бою під Степанівкою 12 серпня 2014 року, попросили зробити мене воїни 30-ї механізованої бригади. Коли працювала над портретом Аміни Окуєвої, мені прийшов образ Янгола. Потім дізналася, що у мусульман є культ янголів, тому вирішила зобразити янгола на цій картині.

З Музеєм шістдесятиництва у мене давня творча дружба. Перед цим тут були мої виставки, присвячені Майдану і фронту. Представити свої нові роботи запропонували директор Музею Олена Лодзинська. Працювали дуже швидко, експозицію створили за два дні.

Портрети зроблено під час поїздки на фронт минулого року. Малювала воїнів з натури, вони

задоволено позували, спілкувались, розповідали про себе, для них це психологічна розгрузка і відпочинок. Мені хотілось виразити любов, захоплення і повагу до наших Героїв, щоб люди могли зазирнути їм в очі і побачити, які мужні і прекрасні наші захисники. Вони дуже різні, але всіх об’єднує любов до України, військова звитяга, честь і незламний бойовий дух. Більшість з них на фронті з 2014 року. Звичайно, помічала і втому, це ж живі люди, однак бійці підтримують один одного, не втрачають почуття гумору. Портретів дуже багато. Розмістити всі просто не дозволили площі виставкової зали. Деякі роботи ще не оформлені.

Їхні історії вражають. Один воїн згадував, що був поранений під Іловайськом. Умови були дуже складні, його змушені були залишити в посадці, щоб потім забрати. І три дні він і ще двоє поранених побратимів чекали в кушах, поки їх заберуть наші. Цей жах неможливо передати.

На відкриття виставки завітали багато знайомих в Україні людей. Серед них Олесь Шевченко, Олександр Гудима, Дмитро Степовик, мої колеги з Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України, представники ОУН та Куну, родичі загиблих воїнів.

З істориком Сергієм Коваленком працюю над книжкою, яка має популяризувати героїв, зображених у військовій каплиці на Аскольдовій Могилі. Продовжую серію, присвячену нашим воїнам, а також створюю картину про кіборгів. До дня міста Мировицка, де жила в дитинстві, буду проводити виставку у місцевому краєзнавчому музеї. Можливо встигну намалювати їхніх героїв, які повернулися з фронту, або загинали в українсько-російській війні.

Також планую нову поїздку на фронт. Сподіваюсь, що встигну побувати на сході України до кінця року. Для мене це дуже важливо. Низько схиляю голову перед нашими воїнами. Велике їм спасибі.

Діалог малих форм

У Шоколадному будиночку — філії Національного музею “Київська картинна галерея”, відкрили виставку членів НСХУ Івана Григор’єва та Андрія Ільїнського “Вільна глина”. Цей проект задумано як діалог двох митців мовою малої пластики, станкової форми, кераміки та графіки.

жанрах живопису та скульптури, а також як педагог, історіограф та теоретик мистецтва. Його роботи зберігаються в галереях “Синій вечір”, “Капітал Арт Клуб”, фондах НСХУ, численних колекціях в Україні та за кордоном.

— Я народився у творчій родині, працюю в царині книжкової графіки і живопису, — розповів Іван. — Мої скульптурні роботи можна побачити в Києві. В якийсь момент під впливом Андрія Ільїнського почав ліпити, аби відійти від академічного, школярського дискурсу в живопису, від сюрреалістичності своєї родини.

Це суверенний ряд, який апелює до античного жанру. В нашому сучасному світі ми, митці, рухаємося навпаки, намагаємося зрозуміти, що є всередині бажання. Такою пластикою почав

займатися кілька років тому. Також веду роботу над новим мистецьким проектом.

А Андрій Ільїнський закінчив графічний факультет Московського поліграфічного інституту (педагог П. Захаров). З 1973 року — учасник всеукраїнських та міжнародних виставок. Брав участь у бієнале кераміки в Феанці (Італія), Міжнародному фестивалі скульптури, кераміки та гончарства м. Гумазьєр-Лубер (Франція). Твори зберігаються в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва (м. Київ), Національному заповіднику українського гончарства в Опішному, приватних колекціях в Україні, Ізраїлі, Німеччині, США, Швейцарії.

— Ініціатива проведення цієї виставки належить Івану Григор’єву, — зазначив Андрій. — Ми

Андрій Ільїнський та Іван Григор’єв

вирішили разом представити наші роботи. Тут можна побачити якусь близькість і певний контраст. Є більш реалістичні роботи, є більш умовні. Роботи Івана створено на манер античної скульптури, а в мене — естамп і друкарські форми.

Займаюся цим багато років. Мав чимало виставок. Одна з найважливіших відбулася в Національному музеї українського декоративного мистецтва, також

були виставки в багатьох салонах Києва. У новій експозиції представлено гравюри, які були створені переважно у 2017 році. В основному відштовхувався від жіночих форм, жіночих образів через любов до древньої пластики. Від цього певна умовність і стилізація.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Вистава створена за мотивами однойменної п'єси класика ізраїльської літератури XX століття Ханона Левіна. Окрім драматургії, автор приділяв увагу поезії, прозі, створив ряд сценаріїв, за якими було знято фільми, плідно сполучав літературну працю з режисерською діяльністю в театрі та на телебаченні.

Твір “Крум” — першопрочитання в Україні однієї з найпопулярніших п'єс Х. Левіна в українському перекладі з івриту М. Бельського.

Історія Крума — головного героя п'єси, що вирішена в жанрі трагікомедії, це історія не одного покоління кінця XX — початку XXI століття. Вічний конфлікт героя і життя. Пошуки себе, свого призначення і в той же час неймовірна аморфність існування, вічні очікування, що хтось за тебе вирішить проблему, зламає інерцію, набридли сіру сталість буття, що засмоктує людину у свою запрограмовану рутинність. Хто виведе тебе врешті-решт із такої звичної нудної, проте в той же час звабливої зони комфорту? Інстинктивно ці наївні, інфантильні мрійники, відчуваючи одноманітність буденності, намагаються в будь-який, навіть нестандартний, спосіб прикрасити, як їм здається, своє спотворене життя, проте все одно продовжують плисти за течією, навіть не здогадуючись, що життя прожите марно. Автори вистави на чолі з режисером-постановником Давидом Петросяном сміливо використовують яскраві театральні засоби художньої виразності, які водночас сприяють поліфонічності й образності вистави.

— Як і мої попередні роботи, нову п'єсу для постановки я обирав сам, — зазначив Давид Петросян. — Як і всі режисери, обираю твори в залежності від того, про що думаю, що цікаво, яку б естетику хотів би спробувати. Саме від цього резонує той чи інший матеріал.

Крок у невідомість

Новою прем'єрою Камерної сцени ім. Сергія Данченка Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка стала вистава “Крум” у постановці Давида Петросяна.

А матеріал мені цікавий саме своїми можливостями. У п'єсі немає нічого нового. Та й всі інші драматичні твори написано на одні й ті ж теми. Проте, різні п'єси дають різні можливості. Кожен автор має свій певний стиль, свій погляд на буденні теми. Ці теми ми зустрічаємо і в Чехова, і в Макдонаха. Але все це різні автори і вони мають свою певну стилістику.

Можна обрати будь-яку п'єсу і розкривати ті чи інші теми. Але хочеться користуватися тими можливостями, які надає автор.

Цей твір був мені давно відомий. Читав його у перекладі російською. Бачив багато вистав за цією та іншими п'єсами драматурга. Але саме ця п'єса видалася мені найцікавішою з усіх його творів. Перекладу українською мовою не існувало. Ми звернулися до Мар'яна Бельського, тому що він багато перекладав цього драматурга. Я дуже радий, що директор-художній керівник театру

ім. Івана Франка Михайло Захаревиць сміливо погоджується брати сучасні нестандартні тексти до репертуару театру.

Репетиції почалися ще до карантину, а після його послаблення почалася активна робота на сцені. Раніше вистави могли ставити по 3-4 роки. Але сьогодні люди вже живуть у зовсім іншому ритмі. Загалом репетиційний процес тривав близько чотирьох місяців.

Герої вистави “Крум” впевнені, що справжнє життя існує десь там далеко. Головний герой мріє, що одного дня він раптом прокинеться якщо не геніальним, то видатним романістом. І це відчуття, що життя ще попереду, що його можна розпочати спочатку, завтра, перетворило всіх героїв п'єси на блукаючих сомнамбулів, що існують у вічних сновидіннях своїх надій. Вони швидше сприймають телевізійно-серіальне життя, вважаючи його за реальність, ніж власне, яке їм здається незрозумілим і чужорідним. Лише любов матері спроможна надати сили головному герою, спонукати його до дії, проте, на жаль, усвідомлення цього приходить надто пізно. Блудному сину немає до кого звернутися за прощенням.

Роль Крума виконує народний артист України Остап Ступка. Це його роль, його психотип, його літературний герой, його тіло, його голос, манера, стилістика. Всі ці якості актора допомагають зробити літературний текст живою тканиною вистави.

Остап Богданович — професійний актор з професійної родини, дуже серйозно ставиться до роботи. А з професійними людьми завжди приємно працювати. Від них постійно щось береш, чомусь у них навчаєшся.

У виставі зібралися професіонали. У нас не було жодного конфлікту, жодної суперечки. Інша справа, що для всіх нас п'єса і той стиль, який ми обрали, були незвичними. Я розумів, що всі ми робимо крок у невідомість. Для мене і всіх акторів це була невідома територія — робити виставу не жанрову, не літературну, не дієву, а саме стилістичну. Можливо ще не зробили до кінця того, що планували, але тишш, що ми продовжуємо працювати. У певній мірі для всіх нас ця вистава була школою.

У виставі задіяні прекрасні актори — Олена Хохлаткіна, Олег Стальчук, Наталія Корпан, Наталія Ярошенко, Людмила Смородіна, Василь Баша, Світлана Косолапова, Андрій Романій, Олександр Логінов, Володимир Ніколаєнко. А також чудові виконавці, яких глядач побачить у другому складі.

Думаю, що ми будемо щось змінювати, щось додавати, щось скорочувати. Робота над виставою триватиме незважаючи на те, що вже працюємо над новою постановкою.

Ніколи не змінюю автора. Моя мета познайомити автора з акторами, щоб актори познайо-

мили автора з глядачем. Єдине, що я двічі використовував — монолози з інших його п'єс. Якщо прочитаємо всі 19 п'єс Ханона Левіна, то побачимо, що вони про одне й те саме. В усіх домінує тема сина й матері. У автора були дуже непрості стосунки зі своєю матір'ю. І той день, коли він отримав перше визнання, дізнався, що його мама померла. А до цього вони три роки не бачилися. В усіх його текстах є думка, що він не встиг зробити чогось важливого у своєму житті. Коли береш якийсь монолог з іншої п'єси, то навіть не помічаєш, що він з іншого твору.

Ніколи не буваю задоволеним тим, що роблю. Мені навіть страшно бути задоволеним зробленим. Бо моя робота — це завжди пошук.

Маю багато творчих планів. Нині пишу п'єсу за новим українським романом (назву поки не розголошуватиму). Там будуть історичні і сучасні сюжетні лінії, пошук Україною нового подиху і нового шляху. Сподіваюсь поставити цю виставу ще у 2020 році. Задію в ній багато акторів. Після цього, швидше за все, буде твір Фрідріха Дюрремента, також приглядаюся до Шекспірівського “Короля Ліра”. Отримав запрошення з Угорщини, можливо буде постановка у Львові. На наступний рік є домовленість щодо постановки у Київському академічному драматичному театрі на Подолі.

Про правила руху і справжню дружбу

Афіша Театру “Сонечко” — театру для всієї родини, що діє при Центрі мистецтв “Новий український театр”, нещодавно поповнилася новою виставою. Художній керівник театру Віталій Кіно здійснив постановку за п'єсою сучасного українського драматурга Марини Смілянець “Канікули у великому місті”. Це вистава-інтерактив, яка не тільки запросить маленьких глядачів у світ неймовірних пригод, а ще й покаже історію справжньої дружби та допоможе краще зрозуміти правила дорожнього руху.

професії. Хочеться, щоб дитина змалечку замислювалася над тим, чим вона хотіла б займатися у майбутньому. Будемо говорити про професії, вони бувають різними, але кожна з них приносить якусь користь. Є ідея зробити казку англійською мовою, аби діти могли закріпити свої знання з англійської. Якщо цей досвід буде вдалим, то можливо звернемося і до інших мов.

— Перше наше знайомство з Мариною Смілянець як драматургом відбулося коли ми працювали над її п'єсою “Країна серйозних”, — продовжує Віталій Кіно. — Її п'єси брали до постановки в Театрі на Михайлівській й інші режисери. Лариса Семирозуменко поставила виставу “Методи виховання малих засранців” за п'єсою “Собача будка”, а Поліна Кіно обрала п'єсу, що стала відома глядачам під назвою “Кефір, зефір і кашемір”. Мені, як художньому керівнику театру, подобаються ці історії. Вони дуже людя-

ні, сучасні, зрозумілі, глибокі, з цікавим другим планом. На сьогодні — це найпопулярніші наші вистави, на які завжди аншлаги, а квитки розкуповуються наперед.

Виникла ідея разом створити низку навчальних вистав для малюків, в яких брати якусь серйозну тему з життя суспільства і розкривали її через казку. Перед тим, як показувати ці вистави на сцені театру, домовляємося з навчальними закладами, дитячими клубами для того, щоб, так би мовити, “перевірити” їх на юних глядачах вже під час цих перших показів. Після кожного такого “до прем'єрного” показу вносили правки в текст, змінювали виставу. Навіть іноді скорочували або додавали нові сцени.

Використовуємо інтерактив. Під час таких показів вистави “Канікули у великому місті” самі дітки запропонували ідею показати, як слід поводити себе у громадському транспорті. Ми й додали веселу сцену у трамваї! З неї

малеча дізнається, що треба триматися за поручні, поступатися місцем, не смітити тощо. Такі прості речі для діточок — це пізнання життя, виховання відповідального громадянина. На сцену театру вже виносимо той результат, який отримали після публічних показів для дитячої аудиторії.

У виставі три чоловічі ролі. Їх виконують наші наймолодші артисти. Нині вони — студенти-випускники 4 курсу Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв. А дитячі вистави — це саме той матеріал, на якому найкраще вчитися.

Думаю, такий тренінг майстерності буде корисним для наших молодих акторів Євгена Ющука, Даніла Кіно та Владислава Сведенюка. Хлопці завзято взялися за цю казку. Під час репетицій багато придумували самі, багато пропонували.

Діти не тільки слухають ці історії, а й беруть участь у тих моментах, які вони мають за-

пам'ятати, важливі речі безпеки у місті і на дорозі.

Декорації та костюми у виставі прості і зрозумілі. Навіть найменші дітки відразу впізнають півника і пєсика. А інспектор Петренко — це вже хрестоматійний персонаж, наш супергерой, український аналог радянського дяді Стєопи.

Маємо багато ідей нових постановок. Але перебуваємо у скрутному фінансовому й економічному становищі. Говорити про дату нової прем'єри — великий ризик. Маємо ще відпрацювати за ті вистави, які відмінили в березні-квітні, але на них були продані квитки. Багато втратили через те, що не працювали три місяці. Ми незалежний театр, і єдине джерело нашого фінансування — наші глядачі...

Та життя триває — й “шоу має тривати”... Тож, нині у Театрі на Михайлівській йдуть репетиції вистави “Люди “Форбс”. Теж за п'єсою Марини Смілянець, але цього разу — для глядачів дорослих. Це буде авантюрна комедія. Вистава торкатиметься теми різноманітних бізнес-тренінгів і пірамід, що обдурюють людей. Намагатимемося застерегти глядачів, аби ті були більш уважними, адже “безкоштовний сир буває тільки у мишоловці”.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Війна без миру Анатолія Пашиніна

Інтерв'ю з відомим актором і воїном

Впродовж минулих років він встиг стати символом спротиву російськомовних українців режиму РФ та одним з лідерів онлайнових просторів за кількістю вилитою на нього негативу. І в Росії, і в Україні, зокрема й від тих, хто ще вчора називав себе шанувальниками чи навіть друзями. Сказати, що це – “зворотня сторона слави”, було б недоречним. Хоч би тому, що тією славою давно не переймається, а за свої переконання заплатив поважну ціну. Ставки продовжують бути високим – йдеться не лише про спокій близьких Анатолієві людей, але й замах на його життя.

Нарешті по той бік екрана (спілкувалися по Скайпу) зі мною розмовляв радше не артист (хоч колишніх, звісно, не буває), а трохи іронічний філософ. Щоправда, так само категоричний і схильний до максим – яким знають Пашиніна, відколи спалив мости з Москвою і пішов на фронт.

Не раз в цьому інтерв'ю зависала пауза. Вона не мала стосунку до хрестоматійної акторської: просто треба було дочекатися, щоб трохи вщух градус емоцій. Бо говорили, переважно, на болісні теми – війни, ставлення Батьківщини до її захисників, культури, яка – зовсім не “мирна територія”.

“До прокльонів звик, до добрих слів – ще ні”

— *Шість років тому Ви оголосили про небажання повертатися в український кінематограф. Відтоді своє рішення переглянули?*

— Ні. Надто, коли ситуація в країні схожа на фестиваль розпезаних трансвеститів. У нас люди привласнюють собі якісь спеціальності чи заслуги, що геть їм не відповідають, і нема кому захистити фах. Відповідно, я вважаю, чи це відповідає цивілізаційним ознакам – маю на увазі західну цивілізацію, вона ж, врешті – єдина, яка була створена, і всього за кількості кілометрів від нас. Бачу, що ні, замість культури та мистецтва в нас – якийсь балаган. Тож не можу займатися кіно в товаристві людей, які не мають фахового чи бодай естетичного відношення до нього.

У нашій культурі – люди-кошівники. Коли італійці якось за-

лінію фронту, та вважаю, що поки йде війна – нею треба займатися. Сидіти в тилу і під'їждати волонтеркою мені було нецікаво, а воювати – так.

— *Вас вже про це запитували, але відповіді тоді не почула. Тому, даруйте за цинізм – чому Ви досі живий? Зважаючи на довгі руки російських спецслужб.*

— По-перше, тут мушу подякувати своїй дружині Лесі, вона в мене – розумниця. Було кілька замахів на мене, звідки я не сподівався, і багато на що відкрила мені очі саме Леся. Надто після того, як в нас стріляли.

— ?!

— Багато людей приходять з війни. Добровольці, наприклад, вони також повинні отримувати зарплату якусь... Та повертаються туди, звідки пішли і, зазвичай, застають пустку. І ось з'являються люди, які за гроші пропонують когось усунути. А ти – воював,

я – *ред.*). Не вірю в старість, тому не турбуюся якоюсь пенсією чи подібними дурницями. Моя дружина завжди дає мені розумні поради, і я жодного разу не пошкодував, що їх послухав. Леся – юрист. Ми прикидали різні способи якось отримати український паспорт чи продовжити російський – бодай для того, щоб узаконити наші стосунки. Але я – не один такий, багато людей стикаються з непробивною стіною бюрократії і відверто ворожим ставленням. Я з цим зіштовхувався безліч разів, досить. Тому мене влаштовує існуючий стан речей – нічого не хочу з держави, але її прошу до мене не лізти.

— *За рахунок чого ж Ви живете?*

— Мої запити – доволі скромні і обходяться дешево навіть за сьогоднішньої економічної ситуації. Люблю сидіти вдома. У дружини – власна справа, оскільки одна з моїх освіт – економічна, часом щось їй підказую. І разом нам вдається.

До того ж, коронавірус – цікава штука. Моя 16-річна донька Саша протягом карантинних місяців вивчила дві мови, а я зараз намагаюся опанувати англійську. Протягом року займався з нею хімією, вже засвоїла університетський курс. Це ті речі, які приносять щастя: знання, а ще – свобода і честь. Просто дізнаватися щось нове – це радісно, тому займаюся самоосвітою, багато читаю. До того ж, стимул – діти настільки швидко навчаються, що треба відповідати їхньому розвитку, якщо хочеш, аби тебе поважали. Зараз стільки лекцій онлайн – Гарварда, Оксфорда, Йеля, Массачусетса! Якщо раптом котрась із них – без перекладу, донька допомагає.

— *Ваш розрив з Росією в 2014-му, а відтак – коли пішли воювати за Україну, викликали величезний медійний ефект. Що в ньому далось найважче?*

— До прокльонів звик, до добрих слів ніяк не звикну (*усміхається – ред.*). Найважче, коли перебував “на нулі”, а там телефони глушать, і на зв'язок з батьками вийти не міг. Тоді двічі повідомляли, що мене вбили. Батьки через те “заробили” собі цукровий діабет. Ось цього не можу собі пробачити, не передбачав, що може бути аж така підлість.

— *У Росії залишилися люди, які з Вами – на одній хвилі?*

— Залишилися там навечно. Їх убили.

“З Донбасом – тільки війна, без варіантів”

— *Рішення піти воювати: як ішли до нього?*

— Коли в році 2010-2011-му зайняв більш-менш активну громадянську позицію... Бачите, коли знаєш історію... (*Зітхає – ред.*). 1 березня 2014-го дозволив собі звернення до російського народу, бо розумів: буде те ж саме, що вже багато разів повторювалося в минулому. Буде своя Судетська область і початок нової війни. Але, якщо уникнути нової Мюнхенської змови і жорстко розчавити агресора, дати йому по зубах, не зупиняючись, то можна було б не мати величезних жертв. Тоді, до речі, Крим був ще два тижні українським. Потім його захопили, і стало зрозуміло: війна.

Я знав і величні сторони свого народу, українського. Адже я народився тут, виріс, і одне з прізвищ моїх предків – Лютенко. Тож риси національного характеру мені притаманні. Я шукав приводу... Спочатку волонтерів. Потім, коли закінчилися гроші, привезені з Москви, намагався тут зніматися в кіно. Але зіткнувся з шахрайством. Тебе заявляють в праймеріз, під твоє ім'я отримують гроші з бюджету...

— *А потім?*

— А потім на запитання “чому у вас не знімається Пашинін, ви ж під нього гонорар закладали?”, казали: “відмовився”, “запив”, “божевільний”, “виглядає кепсько”. Одне слово, починалися випадки безсовісних людей.

Тим не менш, мені все одно пощастило. Я, мабуть, єдиний в Україні актор, який отримав гонорар мінометом – за фільм “Пост-травматична рапсодія”. І ми ним потім воювали на фронті.

— *Не хочете назвати ті стрічки, автори яких вчинили з Вами непорядно?*

— Їх було декілька. Просто подивіться в Інтернеті “провальні українські фільми”, і вони в списку точно будуть! (*Сміється – ред.*)

Тоді я з цим зіткнувся вперше і був просто розгублений від серії “кидків”. Їздив за свої гроші до Києва, знімав там житло, чекав. Виглядало по-дурному, так, наче я знову починаю кар'єру. “Навіщо воно мені треба?” – подумав тоді і вирішив з кіно зав'язати.

Зате іноді з'являлися такі хлопці як “Танок на майдані Конго”. Слухав їх ще коли був студентом. А тут раптом вони прийшли і запропонували: “Роби в кадрі, що хочеш, потім змонтуємо”. І ми за 18 годин зняли кліп “Мій демон”, дуже їм вдячний. За останній час це були одні з кращих моїх 18 годин.

— *Як гадаєте, Україна вже дозріла, щоб нею керували військові?*

— Після того, як чотири доби вмирає український солдат і після того, як українські моряки без єдиного пострілу здають кораблі супротивникові? Після того, як успішний наступ нашої армії можна зупинити одним телефонним дзвінком та ще й змусити відійти з позицій? Ні, не думаю, що настав час військовим брати владу. Не потягнуть. Знать бракує, честі бракує, характеру.

Що таке характер? Це ставлення до всього, і коли зіштовхуються різні ставлення до чогось, виникає ріст особистості. А в мене враження, що більшість людей, які мешкають в Україні – просто безхарактерні. Тіло легкого героя – його треба було якомога швидше забирати! Згадайте грецьку міфологію: на що пішов старий Пріам, аби забрати зі стану ворога труп загиблого сина, Гектора?! Бо в таких випадках не рахуються із втратами! Натомість в нас – ганьба. Чорт забирай – за чотири доби вже можна було прокопати туди траншею до нього!

(*Настає одна з тих тривалих павз, про які йшлося вище – ред.*)

— *Що робити з Донбасом, пропонують різні варіанти: черго-*

хотіли отримати ринкову площу, то покликали архітектора зі своєї цивілізації, і він збудував П'яцца Уффіці (*де зараз – всесвітньо відомий музей мистецтв – ред.*). А в нас замість ринкової площі завжди виходить базар, бо займається тим людиною, що не має жодної уяви про П'яцца Уффіці.

Я не хочу брати участі в параді патологій.

— *Цей “парад” – не лише в культурі. Класичне “що робити?”*

— Є час розкидати каміння, є час його збирати. Під час війни треба займатися військовою. Логіка війни навіть у мистецтві підказує вірні ходи та чіткі варіанти.

— *Ви брали участь у цій війні. Хотіли ли би знову повернутися на фронт?*

— Знаєте, якби нас не вивели з “нуля”... Служив більше півроку і далі там би залишався, в українській добровільній армії. Але до добровольців ставлення зараз цілком зрозуміле – як до бандитів... Я зараз вимушено залишив

вмієш це робити легко, і в тебе 33 варіанти “виконати замовлення”. Деякі на це ведуться, і мені довелося з ними зіткнутися.

— *Правильно розумію, що до правоохоронних органів не зверталися?*

— Ні. Я не пов'язую себе з цією державою. Цілком нормально ставлюся до життя – якщо тобі судилося померти, то помереш, і “ура”. А бігати по поліціях... Життя – коротке, і витратити його ще й на стосунки з державою, якій ти непотрібен?...

Якось “чудово” висловився про мене український журналіст: що я – “біологічний об'єкт”, і мене треба ставити на коліна, далі ще нісенітниця. Але за те визначення навіть вдячний: так, “біологічний об'єкт”, не маю документів, грошей і жодних стосунків з державою. Воював лише за покликом серця і не отримував за це платні.

— *У Вас досі – російський паспорт?*

— Живу, мов у казці (*сміється*)

ве “перемирення”, збудувати стіну чи “дідько з ними живемо без них”. Якій Вам?

— Війна. Жодних перемовин не може бути з супротивником, який так поводить і спроможний на які завгодно підлоти. Війна, бо іншого не буде. За стільки сотень років, поки нас знищували, українці заслужили, щоб раз і назавше закінчити спроби будь-яких держав піднімати “українське питання”. Не вірю, що проти нас стоїть ворог, що битиметься до останньої краплі крові, як це роблять українці. Я бачив їхній рівень — дуже низький. Помітив цікаву особливість, і підручники з фізіології мають рацію — лише розумна людина може бути хороброю, а розумних серед ворогів не спостерігав. Тож треба використовувати те, чого нам ніколи не бракувало — таланти й хоробрість.

— Але ж і супротивник, як у їхній класиці — “чудіще обло, огромно” і з ядерним запасом.

— Головне — бодай показати зуби. Добре, хай потім скажуть, що це був передсмертний вишир, але зуби, принаймні, покажу.

“Вільних людей без зброї не буває”

— Свобода і громадяни Росії сумісні поняття?

— Є чіткий маркер: коли починається революція, або ж прискорене переоцінювання цінностей, чи психофізична хвиля, чи інформаційне поле. Назвіть це осяянням, або хай це буде, як катарсис глядацької зали від чесно зіграного спектаклю. Отже, про маркер: поки не гине поліцейський, сакральний носій недоторканості влади, всі ті масові протести — не більше, ніж зливання негативної енергії. Щойно поліцейський зрозуміє, що з роботи він може не повернутися, бо на демонстрації зустріне спротив вільного озброєного народу — лише тоді щось почне змінюватися.

А на пост-радянському просторі про свободу говорити нема як, бо джерело влади — це саме вільні та озброєні люди. Без зброї про свободу нема чого й заїкати, і лише в протилежному випадку влада скерована на користь суспільству.

Є фізіологічна ознака відмінності людини від тварини — це страх перед зброєю. Даруйте, але людина, яка боїться взяти її до рук — ближча до тварини. Бо зброя — тільки інструмент. Так, для вирішення дуже важливих питань, але вони не зникнуть, якщо відмовитися від інструмента. Кожен повинен розуміти: ти у безпеці лише до того часу, поки поруч є хтось зі зброєю. Це, знову ж таки, цивілізаційний вибір вільних людей. Коли дружина теж бере автомата до рук і стає на захист своєї власності поруч з чоловіком, а не кричить “Васю, не треба!”. Як зробило недавно перед своїм будинком відоме подружжя зі США у розпал погромів.

На щастя, в мене — саме така сім’я. Під час чергового замаху на нас дружина відбрала рушницю в одного з нападників.

— Скільки всього було замахів?

— Ті, яких ми не змогли відвернути чотири, а з рештою ми вдало “петляли”.

— Тобто як?

— Тобто, все вирішується гранатою Ф-1 — висмикуєш кільце. І люди, які неподалік і в тебе ці-

ляться, розуміють — зараз рвоне. Таке продовжувалося до зими, навесні вже було більш-менш спокійно. А замах — десь з рік перед тим. При цьому, мене ще й звинувачували, розганяли чутку, що “божевільний”.

— А побратими з війни — не допомагали Вам?

— Ні. Стосунків не підтримуємо. Свій борг їм віддав, коли треба було зібрати кошти на лікування тощо, брав участь. Деякі з них долучилися до полювання на мене, ще й за не надто великі гроші. З міркувань безпеки від спілкування з побратимами відмовився. Назавжди.

— Чогось не розумію — після такого все одно називаєте їх “побратимами”?

— Бо, по-перше не всі приєдналися до тієї гри. Щоправда, я дуже здивувався, коли дізнався, хто саме в ній був. По-друге — яка користь від того спілкування? Погорланити, “колишній подвиги” згадувати? Нехай їх згадують чеченці з того боку чи морпихи, які пам’ятають мене як гранатометника та кулеметника. Як нам було весело, коли всі хотіли, щоб було страшно.

— Як з цим жити? Що дає сили?

— Любов. Це те, що рятує, захищає та винагороджує. Коли знаєш, що увечері обійме кохана дружина, і не як боягуза — це допомагає жити, і я готовий ще так “помучитися” (сміється — ред.).

— Можете розказати, як зустрілися?

— Надто довга історія.

— Гарзд, тоді — про родину Ваших батьків.

— Звичайна радянська сім’я, якій я зробив такий ось “подарунок”, що вони передчасно постарилися... Але мама тоді сказала: “Добре, йди воюй”. Батько, якому скоро 86, до речі, теж дуже хотів йти на війну, але куди ж?..

Хоч на фронті бачив чимало літніх людей, вони надзвичайні. Я воював з одним з таких, позивний “Лісник”. Велика людина і служив на небезпечній позиції.

— Вам, як бачу, по життю таланило...

— Звичайно. Був літак, на рейс якого не встиг, а він вибухнув — у 2004-му. Мав піти на спектакль “Норд-Ост”, але швидко на нього не втратив квитки досі збереглися. На фронті було безліч ситуацій, бо “на нулі” — там кожен день як “здрастуйте”.

Мені таланило на педагогів і пощастило народитися в чудовій родині, яка прищепила... Ні, “потрібні орієнтири” — це, мабуть, не буде правильним визначенням. Одне слово: “буде, як

сказав тато, й не інакше” — і я розумію, що саме так і належало робити.

Сакральне “йо”

— Ваш типовий день на фронті — як він виглядає?

— Десь з 11-ої вечора до 5-ої ранку заступав на пост. Переважно, це був бій. Хоч пристріл розпочинався близько 19-ої, а коли стемніє — то повноцінно починається. Десь о 5.30 — зміна, йдеш спати до 11-ої дня, потім — їжа, яку ще треба приготувати. З 12-ої до 16-ої — копати, далі години дві — чистити зброю, забивати стрічки в кулемет, готуєшся до виходу. Зазвичай їв на фронті раз у день, але пив багато кави — якщо вона була. Ось так — доволі нудно. Але

компенсувалося спілкуванням з хлопцями.

— Ваш старший брат теж пішов воювати. Що йому радили насамперед?

— Взяти позивний, що мав би в собі “йо”. Зараз розкажу. То була шоста ротация, попередні поверталися з великими втратами. Йдеться про висоту “Зеніт”, прикривала підхід до донецького аеропорту. Попросив хлопців, які туди йшли, про те саме і пообіцяв, що всі повернуться. Не знаю, чому, але ось так в мене було. Декотрі з них таки змінили позивні. Потім, коли вже поверталися, телефонує з автобуса командир їхньої ротации: “Толю, уявляєш — сталося, як ти сказав! У нас — жодного вбитого, лише троє легко поранених і двоє контужених. Це дивовижно! Приїдемо до Львова і не привеземо з собою горя, лише перемогу”.

Мабуть, я дуже широко того хотів.

Мені ж пояснювали, яка вона — ситуація, коли треба привозити додому “двохсотих”... Весь світ бачив, коли їх зустрічають — цілі вулиці навколішки. Це — не лише на знак поваги до полеглого воїна, а від горя, яке звалюється на

плечі і змушує навіть у калюжу на коліна стати.

— Все ж таки, чому саме “йо”?

— Це сакральна річ. Наші педагоги у вищому театральному училищі ім. Щепкіна в Москві читали лекції по всьому світу, зустрічалися з неймовірними людьми і щедро ділилися своїми знаннями зі студентами. Одним з таких знань поділилася прима екрана Рімма Солнцева що звук “йо” оберігає.

— Невипадково в Карпатах ви-гук “йо!” дуже популярний.

— Без сумніву.

— Колись в тих краях знімали “Украдене щастя”, як на мене — наш кращий драматичний серіал. Ви зіграли в ньому головну роль.

жодному разі не виправдовую Гітлера.

Я втомився шукати визначення, але кілька конкретних для себе зробив. Що свобода — це влада над собою, любов — бажання все віддати, а щастя — коли все не на марно. А культура — це ставлення до конкретного виробника культурних цінностей. В нас же вона... Просто відкрийте коментарі до моїх інтерв’ю. Якщо ти заявляєш щось поза контекстом телевізора, ідіотських гасел чи потреб, тебе піддають не просто нападам, а суцільній ненависті. Ще й багато тієї ненависті пишеться саме українською. Хоч до того ставлюся, як до способу отримувати знання.

— До речі, про ненависть українською. Вже доволі заляжене, тим не менш, актуальне “вишиватне” гасло, що російськомовні українці — не настільки повноцінні патріоти, як ті, що розмовляють лише державною. Чи заперечуєте, коли чуєте подібне?

— Я би поцікавився, що вони — в цивілізаційному відношенні. Хто вони? В них єдиний критерій — все має бути не так, як в цивілізації. Хоч це той шлях, який вже доведений, а все інше — до катастрофи. Для цивілізації ж головні цінності — честь, свобода та знання, а не задоволення якихось забаганок чи “порядків денних”.

Є чимало, хто вдають бурхливу діяльність, мають готові поради, як з допомогою гілляки можна вирішити проблему москаляк, але при цьому не розуміють, що ними керують ковічники. Бо кочовий спосіб життя насаджується скрізь, надто телебаченням. Це, коли “змінювати можна все і хоч щороку”. Таке враження, що люди втратили почуття самозбереження і любов до власних дітей, дозволяючи якийсь скажений експеримент над самими собою. Вже котру сотню років.

Тому сьогодні маємо наслідки негативної селекції. Коли під час війни і тотальної зради спецслужб, здачі територій, не знаходиться бодай єдиного лейтенанта, щоб застрелив відступника-генерала. Адже для того й носять особисту зброю, щоб припинити зраду, а не тримати підлеглих в покорі. І коли в такий момент обирають кондитера, що служив колишнім, які стріляли у власний народ — тут я, правду кажучи, розгубився. А потім обирають нічим не кращого іншого... Не знаю, як тут ще можна спілкуватися, крім, як писати віршовані байки про те, що відбувається. Це й роблю на своїй Фейсбук-сторінці.

— Читала... Сумно це все...

— Знаєте, на фронті бували рідкісні моменти радощів, але й від того також — найбільш цінні. Пам’ятаю, як хлопці розповідали про сухпайки, які надходили від нашої закордонної діаспори на фронт. Про кровоспинні пакети, якими, хвала небесам, хтось користувався, а хтось — ні, і за це теж — хвала небесам. Я хочу подякувати усім, хто допомагав і продовжує допомагати фронту: ви рятуєте не лише життя, але й честь і віру людей. Завдяки вам хлопці на війні почувалися не покинутими й голодними, а ситими й веселими. Дякую кожному, хто допомагає воякам.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
Global Village

Наталія АНТОНЮК,
Київ

Цінності власного життя

Є люди, які постійно використовують фразу “треба трохи потерпіти”.

Це стосується усіх сфер життя. Наприклад, негаразди в сімейному житті, відсутність кар’єрного розвитку, безгрошів’я чи щось інше.

Вони кажуть: “Зараз складна економічна ситуація. Не треба змінювати роботу, треба трохи потерпіти”. А ще так: “Нічого, що в родині проблеми. Треба трохи потерпіти, все налагодиться”.

Серед цього типу багато жінок, які терплять насилля, як фізичне, так і моральне. Адже треба потерпіти — чоловік зміниться. Пам’ятаєте оте “стерпитися-слубитися”?

Терпіння — це далеко не завжди позитивна риса. Воно часто межує зі слабкістю та депресією. Коли хтось каже, що треба трохи потерпіти, то це може означати й таке: “У мене жадливе життя. Все мені не подобається, проте краще змиритися, аніж чимось ризикувати чи починати щось нове”.

Терпіння триває роками, а то й десятиліттями. Жінки терплять своїх чоловіків-алкоголиків, працівників своїх керівників-деспотів, а всі разом — те чи інше політичне верхів’я.

Терпіння роз’їдає поволі. Іноді стається вибух, проте частіше — скіння, депресії, зневіра, розчарування.

Я чую цю фразу досить часто від різних людей. І завжди запиту: “А скільки часу терпіти? А що зміниться через рік, п’ять, десять?”.

А нічого. Терпіти — часто відмовлятися жити. Таке собі моральне самогубство.

Отож перш ніж використовувати фразу “треба потерпіти” та втілювати її в життя, дайте відповідь на питання: “Чого вам коштуватиме терпіння?”.

Любити себе — означає прислухатися до своїх мрій.

Якби мене хтось запитав про те, що найголовніше у шлюбі, я би однозначно відповіла: спільні мрії.

Це — основа. Проте буває так: почуття трохи вдається приборкати та направити в спокійніше русло, а виявляється, що обоє мріють про різне.

Він — про домашній спокій, вона — про насичене життя або навпаки.

Він мріє про маленький будиночок десь під Києвом, а вона про квартиру в центрі столиці — або навпаки.

Він хоче трійко дітей та традиційний розподіл ролей, а вона мріє збудувати успішну кар’єру — або навпаки.

Він хоче вивчити англійську та виїхати до Канади, а вона не хоче зайвих рухів, мріє про спокійне життя в провінційному містечку — або авпаки.

Він на вихідні мріє виспатися, а вона подорожувати Україною — або навпаки.

І так до безкінечності. Гадаєш, що кохання здатне об’єднувати мрії. І так справді буває, коли обоє готові до цього.

Однак значно частіше буває так, що пара починає знецінювати мрії один одного.

— Та яка Канада, ти ж англійською ні бе, ні ме!

— Та глянь на себе, хату запустила, все про кар’єру думаєш!

— Нашо нам ті подорожі! На вихідні краще прибрати та закупити їжі на тиждень!

І от хтось поступається своїми мріями та починає жити чужими. Поступово гаснуть очі і сімейне життя перетворюється на сірість. Ніби хтось сидить з печаткою і на аркушах життя виводить: “Ще один день прожито”.

І от серед цього всього іноді з’являється думка: “Невже це і є омріяне сімейне життя?”.

Прозріння, розчарування, втеча... А в декого — існування безліч років у лабіринті чужих мрій...

Навчитися поважати мрії один одного — один із складників сімейного щастя. Без цього ніяк.

А ще краще знайти того, хто розділяє твої мрії, інтереси та прагнення.

Не просто крісло. Коли мені було шість років, я взяла мамину помаду й чиркнула по ньому — залишилися дві червоні лінії, мов шрами. Дерли, терли, вимивали — нічого не допомогло. Фарба міцно в’їлася в тканину.

Спочатку крісло стояло в кімнаті, ретельно заправлене святковим покривалом. На нього дуже рідко сідали, воно слугувало таким собі атрибутом урочистих моментів.

Потім, через певну кількість років, крісло почали розкладати. Я обожнювала на ньому спати: ніжилася між його бильцями, неначе між двома хмарками, мені було просторо та зручно.

Удень крісло знову вбирали у святкову одяжину, і я готувала на ньому уроки, вишивала хрестиком чи просто читала.

Я росла — і воно ставало дедалі тіснішим. Потім батьки купили ліжко, і я забула про свого старшого друга.

Крісло стало набридати, воно крало життєво важливий простір, затуляло своїми неоковирними боковинами нову меблевую стінку.

Ухвалили винести його на балкон. Там, серед банок, старих книг і зошитів, воно отримало другий шанс стати корисним. На балконі спали задушливими літніми ночами.

Йшли роки, і добра сімейна традиція звелася нанівець. Крісло запылювалося, його заставили старими принтерами, відеокасетами та іншим мотлохом.

Про нього б узагалі забули, якби не два шрами, які виднілися через завали речей, немов світлофори, та періодично викидали запитання: “Що з ним робити?”.

Крісло прожило з нами у квартирі 27 років. І от сьогодні ми завантажили його в автівку та вивезли на дачу.

Мій син, якому шість років, провів рукою по його змученому тілі, доторкнувся пальчиками до двох червоних смужечок і запитав: “Мамо, що це?”.

— Це, сину, історія. Один необдуманий крок — і на все життя.

...А взагалі старі речі, з якими прожив силу-силенну років, які вросли в наше минуле, надзвичайно складно викидати. Ти знаєш історію про кожну плямку, кожну подряпинку.

Коли прощаєшся із віджилими речами, завжди трохи сумно....

Проте не варто триматися за старе, все-таки краще тримати спогади в серці — так надійніше й це не краде життєво важливу площу.

Гуляємо з Владом. Я трохи скаржусь на те, що багато справ і не все виходить так, як треба.

— Мамо, ти чого?! Усе чудово! Життя триває, — каже п’ятилітній син.

Усміхаюся. Діти нас вчать тому, що ми часто забуваємо: жити.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

